

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ԵՐՐՈՐԴ ԲԱԺԻՆ

ՀԱԿՈՐՅԱՆԸ ԵՎ ԱՅԼՈՔ ԸՆԴԴԵՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

(Գանգաղ թիվ 34320/04)

ՎՃԻՌ

ՍՏՐԱՍԲՈՒՐԳ

10 ապրիլ 2012

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ Է
10/07/2012

Սույն վճիռը վերջնական է դաձել Կոնվենցիայի 44-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն: Այն կարող է ենթարկվել խմբագրական փոփոխությունների:

Հակոբյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի գործով,

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (Երրորդ բաժին) Պալատը հետևյալ կազմով,

Josep Casadevall, *Նախագահ,*

Corneliu Bîrsan,

Alvina Gyulumyan,

Egbert Myjer,

Ineta Ziemele,

Luis López Guerra,

Kristina Pardalos, *դատավորներ,*

և Santiago Quesada, *Բաժնի քարտուղար,*

2012թ. մարտի 20-ին կայացած դռնփակ նիստում,

կայացրեց հետևյալ վճիռն, որն ընդունվեց նույն օրը:

ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳ

1. Գործը սկիզբ է առել 2004թ. օգոստոսի 25-ին Հայաստանի Հանրապետության երեք քաղաքացիների պրն Հակոբ Հակոբյանի («առաջին դիմումատու»), պրն Գոռ Մարտիրոսյանի («երկրորդ դիմումատու») և պրն Համլետ Պետրոսյանի («երրորդ դիմումատու») կողմից Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության եվրոպական կոնվենցիայի («Կոնվենցիա») 34-րդ հոդվածի համաձայն Հայաստանի Հանրապետության դեմ բերված (թիվ 34320/04) գանգատի առնչությամբ:

2. Դիմումատուներին ներկայացնում էին Լոնդոնում գործող Մարդու իրավունքների քրդական ծրագրի (KHRP) փաստաբաններ պրն. Մ. Մյուլլերը, պրն. Թ. Օթթին, պրն. Կ. Յիլդիզը, տկն. Լ. Քլարիջը և տկն. Ա. Սթոքը և Երևանում գործող փաստաբաններ պրն. Տ. Տեր-Եսայանը և տկն. Ն. Գասպարյանը: ՀՀ կառավարությունը («Կառավարություն») ներկայացնում էր Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում ՀՀ կառավարության լիազոր ներկայացուցիչ պրն. Գ. Կոստանյանը:

3. Դիմումատուները պնդել են, մասնավորապես, որ իրենց ձերբակալությունը և կալանքը խախտում են Կոնվենցիայի 5-րդ, 10-րդ, 11-րդ և 14-րդ հոդվածներով երաշխավորված իրենց իրավունքները, մինչև նրանց դեմ վարչական դատավարությունը իրականացվել է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի և Թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտմամբ:

4. 2005թ. դեկտեմբերի 6-ին Երրորդ Բաժնի նախագահը որոշեց գանգատն ուղարկել Կառավարությանը: Միաժամանակ

որոշվեց իրականացնել գործի ընդունելության և ըստ էության միաժամանակյա քննություն (Կոնվենցիայի 29-րդ հոդվածի 1-ին կետ): 2009թ. ապրիլի 14-ին Դատարանը որոշել է գանգատը վերադարձնել և կողմերից պահանջել ներկայացնել հետագա դիտարկումները:

ՓԱՍՏԵՐԸ

1. ԳՈՐԾԻ ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԸ

5. Դիմումատուները ծնվել են, համապատասխանաբար, 1967թ., 1969թ., և 1956թ. և ապրում են, համապատասխանաբար, Հայաստանի Արմավիր մարզի Արմավիր քաղաքում, Նաիրի գյուղում և Նալբանդյան գյուղում:

Ա. Գործի նախապատմությունը

6. Խնդրո առարկա ժամանակաշրջանում դիմումատուները Հայաստանում հիմնական ընդդիմադիր կուսակցությունների անդամներ էին: Առաջին դիմումատուն «Ազգային միաբանություն» կուսակցության Արմավիր քաղաքի գրասենյակի տնօրենն էր: Երկրորդ դիմումատուն Հանրապետական կուսակցության անդամ էր: Երրորդ դիմումատուն «Ազգային միաբանություն» կուսակցության Արմավիրի տարածքային մասնաճյուղի անդամ էր:

7. 2003թ. փետրվար-մարտ ամիսներին Հայաստանում նախագահական ընտրություններ անցկացվեցին, որի ժամանակ հաղթանակ տարավ գործող նախագահը: Ընտրությունների միջազգային դիտորդական առաքելությունը եզրակացրել է, որ ընդհանուր ընտրական գործընթացը չի համապատասխանել միջազգային չափանիշներին: Այնուհետև ընտրություններին հաջորդեցին զանգվածային ցույցերը: Հիմնական ընդդիմադիր թեկնածուն վիճարկել է ընտրությունների արդյունքները Սահմանադրական դատարանում, որը 2003թ. ապրիլի 16-ին առաջարկել է Հայաստանում մեկ տարվա ընթացքում վերընտրված նախագահի նկատմամբ վստահության հանրաքվե անցկացնել:

8. Քանի որ 2004թ. ապրիլին մեկամյա ժամկետն ավարտվում էր, միավորված ընդդիմությունը ծավալեց իր քարոզարշավը վերընտրված նախագահի օրինականությունը վիճարկելու նպատակով: Երևանում 2004թ. մարտ-ապրիլ ամիսներին մի շարք բողոքի ցույցեր կազմակերպվեցին՝ կոչ անելով վստահության

հանրաքվեի անցկացմանը: Ըստ դիմումատուների՝ մի քանի ցույցեր էին պլանավորվել 2004թ. ապրիլի 5-ին, 9-ին և 12-ին, որոնց իրենք մտադիր էին մասնակցել:

Բ. Առաջին և երրորդ դիմումատուները

1. Առաջին դիմումատուի առաջին վարչական կալանքը

9. Առաջին դիմումատուն պնդել է, որ 2004թ. մարտի 30-ին մոտավորապես ժամը 8-ի սահմաններում իր բնակարան է այցելել քաղաքացիական հագուստով ոստիկան, ով տեղեկացրել է, որ Արմավիր քաղաքի ոստիկանապետը ցանկանում է զրուցել նրա հետ: Նա ենթարկվել է հրամանին, և իրեն տարել են ոստիկանության բաժին: Առաջին դիմումատուի համաձայն՝ նա չի քննարկել ոստիկանի պահանջը, քանի որ դեռևս երեք շաբաթ առաջ Արմավիր քաղաքի ոստիկանապետը, ով ձգտում էր մտերմանալ ընդդիմադիր կուսակցությունների ղեկավարների հետ, հրավիրել էր իրեն:

10. Համաձայն առաջին դիմումատուի վարչական կալանքի ձայնագրությունների և այլ ոստիկանական նյութերի՝ առաջին դիմումատուն բերվել է ոստիկանության բաժին 2004թ. մարտի 30-ին մոտավորապես ժամը 14.00-ի սահմաններում մի քանի ոստիկանների կողմից: Ձերբակալման ձայնագրությամբ ամրագրված էր, որ առաջին դիմումատուն բերվել էր ոստիկանության բաժին իրեն պատկանող անօրինական զենքի առգրավման համար զննում անցկացնելու նպատակով:

11. Ոստիկանության բաժնում ոստիկանի օրինական հրամանին չենթարկվելու համար առաջին դիմումատուի նկատմամբ վարչական գործ է հարուցվել վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի (ՎԻՎՕ) 182-րդ հոդվածով:

12. Ձերբակալող ոստիկաններից մեկը զեկուցել է ոստիկանապետին հետևյալը.

«... 2004թ. մարտի 30-ին ... [առաջին դիմումատուն] ով, ձեռք բերված տեղեկատվության համաձայն տանն անօրինական զենք էր պահում, բերվել է [ոստիկանության բաժին]: [Ոստիկանության բաժին բերելու ժամանակ առաջին դիմումատուն] չի ենթարկվել մեր օրինական պահանջին, կտրականապես հրաժարվել է ներկայանալ բաժին և հայիոյանքներով է արտահայտվել մեր և իշխանության մասին: Վեճը շարունակվել է մոտ հինգ րոպե, որից հետո [առաջին դիմումատուն] բերման է ենթարկվել [ոստիկանության բաժին]: [Առաջին դիմումատուն] բերման է ենթարկվել [ոստիկանության բաժին] կանխարգելիչ նպատակներից ելնելով և իրեն պատկանող զենքը հանձնելու համար:»

13. Առաջին դիմումատուն անձնական զննման է ենթարկվել, սակայն իրեն պատկանող անօրինական ոչինչ չի հայտնաբերվել:

Առաջին դիմումատուն պնդել է, որ իրեն գրավոր ցուցմունք է ներկայացվել, որում նշված էր, որ ինքը հրաժարվել է ենթարկվել ոստիկանության բաժին գնալու ոստիկանների պահանջից, զայրացել է նրանց վրա, վիրավորանքներ է հասցրել նրանց և խափանել է նրանց աշխատանքը մոտավորապես երեքից հինգ րոպե: Վերջինս հրաժարվել է ստորագրել այդ ցուցմունքը:

141. Վերոնշյալ իրադարձությունից կարճ ժամանակ անց առաջին դիմումատուն ներկայացել է Արմավիրի մարզի առաջին ատյանի դատարանի դատավոր Ա.-ին, ով կարճատև նիստից հետո առաջին դիմումատուին դատապարտել է ՎԻՎՕ-ի 182-րդ հովաժով 7 օրվա վարչական կալանքի: Դատավորի ամբողջական որոշումը հանգել է հետևյալին.

«2004թ. մարտի 30-ին ժամը 2-ին [առաջին դիմումատուն] չի ենթարկվել ոստիկանների օրինական պահանջին հետևել իրենց Արմավիր քաղաքի ոստիկանության բաժին անօրինական զենք պահելու կասկածանքով, ինչի համար և վերջինս նույն օրը ժամը 2-ին տեղափոխվել է Արմավիր քաղաքի ոստիկանության բաժին: Առաջին դիմումատուի կողմից հանցանքի կատարումն հաստատվել է ոստիկանության արձանագրությամբ, ձերբակալման արձանագրությամբ, վարչական իրավախախտման մասին արձանագրությամբ և այլ համապատասխան տեղեկությամբ:»

2. Համաձայն սույն որոշման դիմումատուի կալանքի ժամկետը պետք է հաշվարկվեր 2004թ. մարտի 30-ի կեսօրին՝ ժամը 2-ից:

3. Համաձայն դատական նիստի արձանագրության դատավորը տեղեկացրել է առաջին դիմումատուին՝ դատավորին և նիստերի քարտուղարին բացարկ հայտնելու և իրավաբան ունենալու իր իրավունքի մասին: Ապա դատավորն անցել է գործի նյութերի քննարկմանը: Դատավորը լսել է գործը զեկուցող ոստիկանին և առաջին դիմումատուին, ով հայտարարել է, որ վարչական որևէ իրավախախտում չի կատարել և հրաժարվել է հետագայում որևէ հայտարարություն անելուց: Դատավորը շարունակել է ապացույցների ուսումնասիրությունը և որոշել նշանակել վարչական տույժ:

4. Առաջին դիմումատուի համաձայն դատական նիստը տևել է մոտավորապես մեկ րոպե՝ առանց որևէ վկայի լսելու և առանց իրեն հնարավորություն ընձեռելու որևէ հայտարարությամբ հանդես գալու և առանց փաստաբանի կողմից ներկայացվելու հնարավորության: Նրա պահանջը հանդիպելու իրավաբանի հետ մերժվել է:

5. Առաջին դիմումատուն պատիժը կրելու համար տեղափոխվել է Արմավիր քաղաքի ոստիկանության բաժին: Վարչական կալանքի մասին արձանագրության համաձայն առաջին դիմումատուն ընդունվել է կալանքի վայր կեսօրին՝ ժամը 16.00-ին:

2. Երրորդ դիմումատուի առաջին վարչական կալանքը

6. Երրորդ դիմումատուն պնդել է, որ 2004թ. ապրիլի 2-ին առավոտյան ժամը վեցն անց երեսուն իր բնակարան են այցելել չորս ոստիկաններ, ովքեր պահանջել են իրեն հետևել Արմավիր քաղաքի ոստիկանության բաժին: Երրորդ դիմումատուն հարցրել է պատճառի մասին, որին ի պատասխան ոստիկանները պատասխանել են, որ լիազորված չեն պարզաբանել և որ պատճառների մասին Երրորդ դիմումատուն կտեղեկանա ոստիկանության բաժնում: Երրորդ դիմումատուն հետևել է ոստիկաններին դեպի ոստիկանության բաժին:

7. Համաձայն Երրորդ դիմումատուի ձերբակալման մասին արձանագրության և գործի այլ նյութերի՝ նա 2004թ. ապրիլի 2-ին չմասնավորեցված ժամին բերվել է ոստիկանության բաժին ճանապարհային պատահարի մեջ ներգրավված լինելու կասկածանքով: Ձերբակալման արձանագրությամբ ավելացվել է նաև, որ ոստիկանության բաժին բերվելուց հետո Երրորդ դիմումատուն մոտ հինգից յոթ թույլ խոչընդոտել է ոստիկանների օրինական գործունեությանը:

8. Երրորդ դիմումատուն պնդել է, որ ոստիկանության բաժնում խնդրել է հանդիպել ոստիկանապետին: Երեք ժամ անց վերջինս հանդիպել է ոստիկանապետին, ով հաղորդել է, որ իրեն պետք է ձերբակալեն և ոչինչ հնարավոր չէ փոխել, քանի որ դա վերնից տրված հրաման է: Ապա նա տեղափոխվել է քննչական վարչություն, որտեղ ոստիկանների օրինական պահանջին հինգից յոթ թույլ չենթարկվելու համար նրա նկատմամբ վարչական վարույթ է սկսվել ՎԻՎՕ-ի 182-րդ հոդվածով: Միայն այդ ժամանակ Երրորդ դիմումատուն պարզել է իր ձերբակալման պատճառը:

9. Կառավարությունը վիճարկել է վերոնշյալ հայտարարությունը: Նրանք հայտարարել են, որ Երրորդ դիմումատուն բանավոր տեղեկացվել է իր ձերբակալման պատճառի մասին, մասնավորապես՝ իր ձերբակալման ժամանակ հայիոյանքները և ոստիկանների օրինական պահանջին չենթարկվելը:

10. Ձերբակալող ոստիկաններից մեկը զեկուցել է ոստիկանապետին, որ

«...2003թ. հունիսի 29-ին կեսօրին ժամը 11.00-ին Մարգարա – Էջմիածին մայրուղու 17կմ-ի վրա մեքենայի վարորդը, որի մականիշը և պետ. համարանիշը անհայտ են, վրաերթի է ենթարկել [Երրորդ անձի՝ Ա.Ա-ին]՝ հասցնելով նրան ծանր մարմնական վնասվածքներ,

Ստուգման նկատառումներով, հիմնվելով օպերատիվ ճանապարհով ստացված տեղեկության վրա, այցելել ենք Արմավիր շրջանի Նալբանդյան

գյուղի բնակիչ [Երրորդ դիմումատուին] նրա մեքենան ոստիկանության բաժին տանելու համար:

Պարզվել է մեքենան այնտեղ չէ, իսկ [Երրորդ դիմումատուին] անհարգալից վերաբերմունք է դրսևորել, սկսել է վիճել և հայիոյել՝ Հայաստանը կոչելով բռնատիրական երկիր: Ի վերջո մեզ հաջողվել է հանգստացնել նրան և բերել ոստիկանության բաժին»:

11. Երրորդ դիմումատուն նշել է իր ձերբակալման մասին արձանագրության մեջ, որ նա «որևէ հանցանք չի կատարել»: Նա հրաժարվել է ստորագրել մնացած նյութերից որևէ մեկը: Երրորդ դիմումատուի վարչական գործի նյութերից ոչ մեկում մատնանշված չէ նրա ձերբակալման պահը:

12. Դրանից կարճ ժամանակ անց երրորդ դիմումատուն ներկայացել է Արմավիրի մարզի առաջին ատյանի դատարանի դատավոր Հ.-ին, ով կարճատև նիստից հետո երրորդ դիմումատուին դատապարտել է ՎԻՎՕ-ի 182-րդ հոլաժող 4 օրվա վարչական կալանքի: Դատավորի ամբողջական որոշումը հանգում է հետևյալին.

«Ձեռք բերված տեղեկությունը ստուգելու նպատակով, համաձայն որի [ճանապարհային պատահարի ժամանակ մարդ է վրաերթի ենթարկվել]՝ ստանալով ծանր մարմնական վնասվածքներ, [ոստիկանները] այցելել են Նալբանդյան գյուղ...[Երրորդ դիմումատուին և նրա մեքենան] ոստիկանության բաժին բերելու: Այցի [ը]նթացքում [Երրորդ դիմումատուն] անհարգալից վերաբերմունք է դրսևորել՝ վիճելով և հայիոյելով, անհարգալից վերաբերմունք դրսևորելով հայկական պետական իշխանության նկատմամբ, խանգարել է ոստիկանների աշխատանքին մոտավորապես երեքից հինգ րոպե: Ոստիկաններին հաջողվել է հանգստացնել [Երրորդ դիմումատուին] և տանել նրան Արմավիր քաղաքի ոստիկանության բաժին: [Երրորդ դիմումատուն] ժխտել է հանցանքի կատարումը: [Երրորդ դիմումատուի] կողմից հանցանքի կատարումը հաստատվել է վարչական իրավախախտման մասին արձանագրությամբ, [ոստիկանների] ցուցմունքով և [ձերբակալման արձանագրությամբ]:»

26. Համաձայն այս որոշման երրորդ դիմումատուի կալանքի տակ գտնվելու ժամանակահատվածը պետք է հաշվարկվեր 2004թ.-ի ապրիլի 2-ի կեսօրից՝ ժամը 5-ից:

27. Համաձայն դատական նիստի արձանագրության դատավորը պարզաբանել է երրորդ դիմումատուին դատավորին բացարկ հայտնելու և իրավաբան ունենալու իր իրավունքները: Երրորդ դիմումատուն չի ցանկացել որևէ բացարկ հայտնել և իրավաբան ունենալ: Ապա դատավորը շարունակել է գործի նյութերի ուսումնասիրությունը: Դատավորը լսել է երրորդ դիմումատուին, ով հայտարարել է, որ նա չի կատարել որևէ վարչական իրավախախտում և իրեն մեղավոր չի ճանաչում: Նա ժխտել է հայիոյանքների օգտագործման և պետության նկատմամբ անհարգալից վերաբերմունք ցուցաբերելու փաստը: Դրանից հետո

դատավորը ուսումնասիրել է ոստիկանության կողմից պատրաստված նյութերը: Ոչ մի լրացուցիչ ապացույց և միջնորդություն չի ներկայացվել երրորդ դիմումատուի կոմից: Դատավորը հեռացել է խորհրդակցական սենյակ, որից հետո վերադարձել և հրապարակել է որոշումը:

28. Համաձայն երրորդ դիմումատուի լսումները տևել են մոտ երկու ժամ, և դատավորը հրաժարվել է լսել իր կողմից ներկայացված որևէ փաստարկ:

29. Երրորդ դիմումատուն պատիժը կրելու նպատակով տեղափոխվել է Արմավիր քաղաքի ոստիկանության բաժին՝ կիսելով խուցը առաջին և երկրորդ դիմումատուների հետ: Վարչական կալանքի արձանագրության համաձայն երրորդ դիմումատուն ընդունվել է կալանքի վայր կեսօրին ժամը 5-ին:

3. Առաջին և երրորդ դիմումատուների երկրորդ վարչական կալանքը

13. Առաջին և երրորդ դիմումատուները հայտարարել են, որ 2004թ. ապրիլի 6-ին՝ իրենց կալանքի վերջին օրը՝ ժամը 14.00-ին իրենց միասին տարան Արմավիր մարզի առաջին ատյանի դատարան: Դատարանի վարչական շենքի միջանցքում 10-ից 20 ժամ սպասելուց հետո նրանց երկուսին տեղափոխել են ոստիկանության բաժնի ժամանակավոր կալանքի վայր: Երկու ժամ անց նրանց նորից տարել են Արմավիր մարզի առաջին ատյանի դատարան և նրանք համապատասխանաբար ներկայացել են դատավորներ Հ.-ին և Ա.-ին: 2004թ. մարտի 30-ին և ապրիլի 2-ին կայացած նույն պայմաններով անցկացված կարճ լսումների արդյունքում ոստիկանների օրինական պահանջին չենթարկվելու համար նրանք ՎԻՎՕ-ի 182-րդ հոդվածով դատապարտվել են յոթ օրվա վարչական կալանքի:

14. Կառավարությունը վիճարկել է այս պնդումը՝ հիմնվելով գործի հետևյալ հանգամանքների վրա.

32. Համաձայն վարչական կալանքի մասին արձանագրության վարչական կալանքի ժամկետը լրանալու ուժով առաջին և երրորդ դիմումատուները 2004թ. ապրիլի 6-ին, համապատասխանաբար՝ ժամը 14.00-ին և 17.00-ին ազատվել են կալանքից:

15. Համաձայն ձերբակալման արձանագրությունների և ոստիկանության այլ նյութերի՝ առաջին և երրորդ դիմումատուները համապատասխանաբար՝ ժամը 16.30-ին և 17.30-ին ոստիկանության բաժնի առջև կրկին ձերբակալվել են հայիոյելու և նրանց հանգստացնել փորձող ոստիկանների օրինական պահանջներին չենթարկվելու համար: Ոստիկանության բաժնում

ՎԻՎՕ-ի 182-րդ հոդվածով վարչական վարույթ է սկսվել նրանց դեմ:

16. Առաջին դիմումատուի գործի շրջանակներում ոստիկանի ցուցմունքը հետևյալն էր.

«... 2004թ. ապրիլի 6-ին ժամը չորսն անց կես ես մոտենում էի Արմավիրի ոստիկանության բաժնի շենքին[: Մի մարդ բաժնի բակում կանգնած] հայիոյանքներ էր օգտագործում: Ես մոտեցա նրան կարգի հրավիրելու համար, սակայն [նա] դիտավորյալ չէր ենթարկվում իմ պահանջներին [: Ես] եկուսից երեք թույլ փորձում էի կարգի հրավիրել նրան: Նշված [անձին] տարան ոստիկանության բաժին, որտեղ հաստատվեց, որ ... [առաջին դիմումատուն] է, ով հենց նոր է ազատվել վարչական կալանքից...»

17. Երրորդ դիմումատուի գործի կապակցությամբ ոստիկանի ցուցմունքը հետևյալն էր.

«... 2004թ. ապրիլի 6-ին ժամը հինգն անց կես ես մոտենում էի Արմավիրի ոստիկանության բաժնի շենքին[:Մի մարդ բաժնի բակում կանգնած] հայիոյանքներ էր օգտագործում: Ես մոտեցա նրան կարգի հրավիրելու համար, սակայն [նա] դիտավորյալ չէր ենթարկվում իմ պահանջին՝ երկուսից երեք թույլ շարունակ հայիոյելով: Նշված [անձին] տարան ոստիկանության բաժին, որտեղ հաստատվեց, որ ... [Երրորդ դիմումատուն] է, ով հենց նոր է ազատվել վարչական կալանքից...»

18. Կառավարության դիրքորոշմանը համաձայն՝ առաջին դիմումատուն 17.30-ին տարվել է Արմավիրի մարզի առաջին ատյանի դատարան, որտեղ նրա նկատմամբ նոր դատավճիռ է կայացվել: Երրորդ դիմումատուն իր ձերբակալությունից կարճ ժամանակ անց նույնպես ներկայացավ մարզի առաջին ատյանի դատարանի առաջ և նրա նկատմամբ նշանակվել է նոր վարչական տույժ:

19. Երկու դիմումատուների կապակցությամբ էլ դատավորների եզրակացություններն ըստ էության նույնն էին և կայանում էին նրանում, որ 2004թ. ապրիլի 6-ին առաջին և երրորդ դիմումատուները ժամը 16.30-ին և 17.30-ին, համապատասխանաբար, Արմավիր քաղաքի ոստիկանական բաժնի դիմաց անկանոն հայիոյանքներ էին հասցրել: Ոստիկանները փորձում էին կարգի հրավիրել նրանց, բայց առաջին և երրորդ դիմումատուները դիտավորյալ չեն ենթարկվել նրանց օրինական պահանջին և մոտ երեք թույլ հայիոյանքներ են օգտագործել: Առաջին և երրորդ դիմումատուները հերքել են իրենց մեղքը, այնուամենայնիվ այն հաստատված էր վարչական իրավախախտման մասին արձանագրությամբ, ոստիկանի ցուցմունքով և ձերբակալման մասին արձանագրությամբ:

38. Համաձայն համապատասխան դատարանի որոշումների՝ առաջին դիմումատուի կալանքի ժամկետը հաշվարկվում է 2004թ. ապրիլի 6-ի երեկոյան ժամը յոթից, մինչդեռ երրորդ դիմումատուի կալանքի ժամկետը հաշվարկվելու էր նույն օրվա կեսօրից ժամը հինգն անց կեսից:

39. Համաձայն դատական նիստերի արձանագրության դատավարությունը անցկացվել է 2004թ. մարտի 30-ի և ապրիլի 2-ի նիստերի արձանագրություններում արտացոլված նմանատիպ պայմաններով (*տե՛ս* պարագրաֆներ 16 և 27):

40. Առաջին և երրորդ դիմումատուներն ապա տարվել են Արմավիր քաղաքի ոստիկանության բաժին, որտեղ ամբողջությամբ կրել են իրենց պատիժը՝ կիսելով խուցը երկրորդ դիմումատուի հետ: Համաձայն վարչական կալանքի մասին արձանագրության առաջին դիմումատուն ընդունվել է կալանքի վայր 2004թ. ապրիլի 6-ին երեկոյան ժամը 7-ին, մինչդեռ երրորդ դիմումատուն՝ նույն օրը ժամը 17.30-ին: Նրանց ազատ արձակման ժամանակները նշվել են 2004թ. ապրիլի 13-ին՝ ժամը 19.00ին և ժամը 17.30-ին համապատասխանաբար:

Գ. Երկրորդ դիմումատուն

1. Առաջին վարչական կալանքը

41. 2004թ. ապրիլի 2-ին առավոտյան ժամը 7.30-ից 8.00-ը ընկած ժամանակահատվածում երկրորդ դիմումատուի բնակարան են այցելել մի քանի ոստիկաններ: Երկրորդ դիմումատուին ոստիկանները տեղեկացրել են, որ ինքը կասկածվում է իր տանը հետախուզման մեջ գտնվող անձին թաքցնելու մեջ: Ոստիկանները անցել են երկրորդ դիմումատուի բնակարանի գննության անցկացմանը: Փնտրվող անձին ոստիկանները չեն հայտնաբերել:

42. Երկրորդ դիմումատուն հայտարարել է, որ զննումից հետո ոստիկանության կապիտանը հրավիրել է իրենց գյուղապետարան: Նա պատասխանել է, որ գյուղապետարանի աշխատանքը սկսվում է առավոտյան ժամը 9-ին և որ ինքը կգնա այնտեղ ոտքով: Ապա ոստիկանները փորձել են հարկադրաբար նստացնել մեքենա և տանել նրան Արմավիր քաղաքի ոստիկանության բաժին:

43. Ոստիկանության բաժնում վարչական վարույթ է սկսվել երկրորդ դիմումատուի նկատմամբ ՎԻՎՕ-ի 182-րդ հոդվածի հատկանիշներով: Ոստիկանները կազմել են երկրորդ դիմումատուի ձերբակալման արձանագրությունը, ըստ որի «նա 2004թ. ապրիլի 2-ի առավոտյան ժամը 8.00-ին հայհոյելու և մոտավորապես հինգ րոպե ոստիկանների աշխատանքը

խափանելու միջոցով ոստիկանների օրինական պահանջին չենթարկվելու համար բերվել է ոստիկանության բաժին»:

44. Ձերբակալող ոստիկաններից մեկը զեկուցել է ոստիկանապետին, որ.

«... 2004թ. ապրիլի 2-ին ... ես և [երկու այլ ոստիկաններ] այցելել ենք Նաիրի գյուղ ... որտեղ, համաձայն ստացված տեղեկության, [հետախուզման մեջ գտնվող անձը] թաքնվել է [երկրորդ դիմումատուի] տանը: [Երկրորդ դիմումատուի] տուն մեր այցի ժամանակ [երկրորդ դիմումատուն] չի ենթարկվել մեր օրինական պահանջին, հայիոյանքներ հասցրել, մեր հարցերին հարցով է պատասխանել և խափանել է մեր աշխատանքը մոտ հինգ րոպե:»

45. Երկրորդ դիմումատուն գրավոր բացատրություն է տվել, որտեղ նշել է հետևյալը.

«... զննման ժամանակ անհամաձայնություն է առաջ եկել իմ և ոստիկանի միջև. ոստիկանները հրավիրել են ինձ գյուղապետարան, այդ հրավերին ես պատասխանել եմ, որ ուզում եմ ոտքով գնալ, ինչը նրանք չեն ընդունել: Դրանից հետո ես հետևել եմ նրանց [ոստիկանության բաժին]: Իմ և ոստիկանների միջև ծագած անհամաձայնությունը շարունակվել է երկուսից երեք րոպե:»

46. Նույն օրը ժամը 17.00-ին երկրորդ դիմումատուն ներկայացել է Արմավիրի մարզի առաջին ատյանի դատարանի դատավոր Հ-ին, ով կարճ լսումներից հետո դատապարտել է նրան ՎԻՎՕ-ի 182-րդ հոդվածով յոթ օրվա վարչական կալանքի: Դատավորի ամբողջական վճիռը հանգել է հետևյալին.

«2004թ. ապրիլի 2-ին [ոստիկանները] այցելել են [երկրորդ դիմումատուի] բնակարան, որտեղ, ստացված տեղեկատվության համաձայն, [հետախուզման մեջ գտնվող անձ] է թաքնվել: Այցի ժամանակ [երկրորդ դիմումատուն] խանգարել է ոստիկաններին երեքից հինգ րոպե՝ չենթարկվելով նրանց օրինական պահանջին և հայիոյանքներ է հասցրել, ինչի համար էլ նրան տեղափոխել են Արմավիր քաղաքի ոստիկանության բաժին: [Երկրորդ դիմումատուն] ընդունել է և զղջացել իրավախախտում կատարելու համար: [Երկրորդ դիմումատուի] կողմից հանցանքի կատարումը հաստատված է նաև վարչական իրավախախտման մասին արձանագրությամբ, [ոստիկանի] ցուցմունքով և [ձերբակալման մասին արձանագրությամբ]:»

47. Այս որոշման համաձայն երկրորդ դիմումատուի կալանքի ժամկետը պետք է հաշվարկվեր 2004թ. ապրիլի 2-ի կեսօրվա ժամը հինգից:

48. Համաձայն դատական նիստերի արձանագրության դատավարությունը անցկացվել է մնացած նիստերի նույն պայմաններով (*տե՛ս* պարագրաֆներ 16, 27 և 39): Երկրորդ դիմումատուն ընդունել է իր կողմից վարչական իրավախախտման կատարումը և իրեն մեղավոր է ճանաչել:

49. Երկրորդ դիմումատուն վիճարկել է դատաքննության արձանագրության վերոնշյալ տարբերակը և պնդել, որ նիստի ժամանակ ոչ մի վկա չի հրավիրել և որ իրավաբանի կողմից ներկայացվելու իր խնդրանքը մերժվել է: Նա երբևէ չի ընդունել իր կողմից իրավախախտման կատարումը:

50. Երկրորդ դիմումատուին տեղափոխել են Արմավիր քաղաքի ոստիկանության բաժին պատիժը կրելու համար՝ կիսելով խուցը առաջին և երրորդ դիմումատուների հետ: Վարչական կալանքի մասին արձանագրության համաձայն՝ առաջին դիմումատուն մուտք է արել կալանքի վայր ժամը 17.00-ին:

2. Երկրորդ վարչական կալանքը

51. Երկրորդ դիմումատուն հայտարարել է, որ 2004թ. ապրիլի 9-ին ժամը 16.00-ին՝ իր պատժի ժամկետը լրանալուց մեկ ժամ առաջ նրան տարել են քննիչի սենյակ: Այդտեղ նրան երկրորդ մեղադրանքն են առաջադրել: Ժամը 17.05-ին կալանքի խցից նրան տեղափոխել են Արմավիրի մարզի առաջին ատյանի դատարան՝ դատավոր Ս-ի մոտ: 2004թ. ապրիլի 2-ի նիստի նույն պայմաններով կարճ լսումներ են անցկացվել:

52. Կառավարությունը վիճարկել է սույն հայտարարությունը: Նրանք պնդել են, որ երկրորդ դիմումատուն իր կալանքի ժամկետը լրանալուց հետո 2004թ. ապրիլի 9-ին ժամը 17.00-ին ազատվել է կալանքից: Ժամը 17.10-ին նրան նորից ձերբակալել են Հանրապետության և Շահումյան փողոցների խաչմերուկում՝ ոստիկանության բաժնից 50-ից 100 մետր հեռավորության վրա, որտեղ նա առաջին անգամ ձերբակալված է եղել: Ժամը 18.00-ին նրան ներկայացրել են դատավոր Ս-ին:

53. Վարչական կալանքի մասին արձանագրության համաձայն երկրորդ դիմումատուն իր պատժի ժամկետը լրանալու հիմքով 2004թ. ապրիլի 9-ին ժամը 17.00-ին ազատ է արձակվել: Երկրորդ դիմումատուի ձերբակալության արձանագրության համաձայն «նրան տեղափոխել են ոստիկանության բաժին 2004թ. ապրիլի 9-ին ժամը հինգն անց տաս ոստիկաններին հայիոյանքներ հասցնելու և դիտավորյալ հինգից յոթ թույլ ոստիկանների օրինական պահանջին չենթարկվելու համար»: Դիմումատուն մերժել է ստորագրել այդ արձանագրությունը և տալ գրավոր բացատրություն:

54. Ոստիկանի ցուցմունքը հետևյալն է եղել.

«... 2004թ. ապրիլի 9-ին մոտավորապես ժամը 17.10-ին Հանրապետության և Շահումյան փողոցների խաչմերուկում ... նկատել եմ բարձրաձայն հայիոյոլ քաղաքացու: Ես մոտեցել եմ նրան կարգի հրավիրելու համար, սակայն նա սկսեց հայիոյել ինձ և ոստիկանությանը: Երեքից հինգ թույլ ես փորձում էի կարգի հրավիրել նրան, սակայն

վերջինս չէր ենթարկվում իմ օրինական պահանջին, ինչի համար էլ ես բերման են ենթարկել նրան ոստիկանության բաժին, որտեղ պարզվել է, որ նա [Երկրորդ դիմումատուն է], ով նոր է ազատվել վարչական կալանքից:»

55. Դատավոր Ս-ն պատիժ է նշանակել՝ ՎԻՎՕ-ի 182-րդ հոդվածի հատկանիշներով չորս օրվա վարչական կալանքի: Դատավորի ամբողջական որոշումը հանգել է հետևյալին.

«2004թ. ապրիլի 9-ին մոտավորապես ժամը 17.10-ին Հանրապետության փողոցի վրա ... [Երկրորդ դիմումատուն] երեքից հինգ րոպե դիտավորյալ չի ենթարկվել [ոստիկանի] օրինական պահանջին ... [Երկրորդ դիմումատուն] չի ընդունել իրեն առաջադրված մեղադրանքները: Նա հայտարարել է, որ հայիոյանքներ չի օգտագործել: [Երկրորդ դիմումատուն] առաջադրված մեղադրանքները հաստատվել են [ոստիկանի ցուցմունքով, ձերբակալության մասին արձանագրությամբ և վարչական իրավախախտման մասին արձանագրությամբ]:»

56. Սույն որոշման համաձայն Երկրորդ դիմումատուի կալանքի ժամկետը պետք է հաշվարկվի 2004թ. ապրիլի 9-ից ժամը 17.10-ից:

57. Երկրորդ դիմումատուն տեղափոխվել էր Արմավիր քաղաքի ոստիկանության բաժին, որտեղ նա կրել է իր պատիժն ամբողջությամբ: Վարչական կալանքի մասին արձանագրության համաձայն Երկրորդ դիմումատուն ընդունել են կալանքի վայր 2004թ. ապրիլի 9-ին ժամը 18.30-ին և պատժի ժամկետը սպառվելու հիմքով վերջինս ազատ է արձակվել 2004թ. ապրիլին (հստակ օրը անընթեռնելի է) ժամը 17.10-ին:

Դ. Հետագա զարգացումները

58. Դիմումատուներն իրենց պատիժը կրելու ընթացքում բողոք են ներկայացրել Մարդու իրավունքների պաշտպանին առ այն, որ 2004թ. մարտի 30-ից ապրիլի 3-ը վաղ առավոտյան իրենց անօրինական տեղափոխել են Արմավիր քաղաքի ոստիկանության բաժին, որտեղ կեղծ մեղադրանք առաջադրելուց հետո իրենց ներկայացրել են Արմավիրի մարզի առաջին ատյանի դատավորներ Ա-ին և Հ-ին, ովքեր առանց որևէ հանգամանք պարզելու կամ իրենց մեղադրանքի կապակցությամբ որևէ վկայի լսելու նախապես պատվիրված որոշում են կայացրել՝ դատապարտելով իրենց չորս և յոթ օրվա վարչական կալանքի: Դիմումատուների համապատասխան վարչական կալանքի ժամկետի ավարտից հետո նրանք ազատ չեն արձակվել, փոխարենը նոր կեղծ մեղադրանք է առաջադրվել, որից հետո դատավորներ Ա-ն, Հ-ն և Ս-ն դատապարտել են նրանց մեկ այլ չորս և յոթ օրվա վարչական կալանքի: Դիմումատուները պնդել են, որ իշխանությունների այս գործողությունները ուղղակիորեն

կապված են Երևանում տեղի ունեցած ցույցերի հետ, և իրենց ձերբակալել են իրենց քաղաքական հայացքների համար:

59. Ըստ դիմումատուների իրենց ազատումից հետո ոստիկանները հաճախակի այցելում էին իրենց: Ազատ արձակվելուց մի քանի օր անց Արմավիր քաղաքի ոստիկանապետը այցելել է նրանցին յուրաքանչյուրին և փորձել է համոզել, որ վերջիններս ակտիվորեն չներգրավվեն ընդդիմության քաղաքականության մեջ: Դիմումատուները հրավիրվել են ոստիկանության բաժին այս առիթով և դրանից հետո պարբերաբար՝ երբ էլ որ քաղաքական հավաքներ են անցկացվել: Նրանք չէին հետևում հրավերին վախից ելնելով, որ իրենց նորից կձերբակալեն ենթադրյալ կեղծ մեղադրանքով:

60. Դիմումատուները հայտարարել են, որ ոստիկանների հաճախակի այցելությունների պատճառով առաջին դիմումատուն ստիպված է եղել հեռանալ իր տանից: Երկրորդ դիմումատուին ոստիկանները այցելել են գրեթե ամեն օր, որը մեծ լարվածություն է առաջացրել նրա ընթանիքի մոտ: 2004թ. մայիսի 22-ին երեկոյան շներով ոստիկանները շրջափակել էին նրա բնակարանը: Նա լքել է իր բնակարանն աննկատ, որից հետո ոստիկանները մտել են բնակարան և զննում իրականացրել: Այս այցից հետո երկրորդ դիմումատուն հնարավորություն չի ունեցել իր հողատարածքում շարունակելու գյուղատնտեսական աշխատանքները, հաճախելու ամենօրյա աշխատանքի կամ մասնակցելու հասարակական կյանքին՝ իր ժամանակի մեծ մասը թաքնվելով ոստիկաններից:

61. 2004թ. ապրիլի 20-ին առաջին և երրորդ դիմումատուները բողոքել են Մարդու իրավունքների պաշտպանին ոստիկանների կողմից իրենց շարունակաբար հետևելու կապակցությամբ: 2004թ. ապրիլի 27-ին և մայիսի 24-ն երկրորդ դիմումատուն նույն հիմքով և 2004թ. մայիսի 22-ի դեպքերի կապակցությամբ նույնպես բողոքել է Մարդու իրավունքների պաշտպանին:

62. 2004թ. ապրիլի 25-ին Մարդու իրավունքների պաշտպանը որոշել է քննության առնել դիմումատուների գործը:

II. ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

63. ՎԻՎՕ-ի համապատասխան դրույթների համառոտ շարադրանքի համար տե՛ս *Գալստյանն ընդդեմ Հայստանի* վճիռը (թիվ 26986/03, § 26, 2007թ.-ի նոյեմբերի 15-ը): ՎԻՎՕ-ի դրույթները (խնդրո առարկա ժամանակաշրջանում ուժի մեջ), որոնք չէին վկայակոչվել վերոնշյալ վճռում, սահմանում են հետևյալը.

Հոդված 182. Միլիցիայի աշխատողի կամ ժողովրդական դրուժինիկի օրինական կարգադրությանը կամ պահանջին չարամտորեն չենթարկվելը

«Հասարակական կարգի պահպանության պարտականությունները կատարելու ընթացքում միլիցիայի աշխատողի կամ ժողովրդական դրուժինիկի, ինչպես նաև զինծառայողի օրինական կարգադրությանը կամ պահանջին չարամտորեն չենթարկվելը՝ առաջացնում է տուգանքի նշանակում սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հիսուն տոկոսից մինչև կրկնապատիկը կամ ուղղիչ աշխատանքների նշանակում մեկից մինչև երկու ամիս ժամանակով՝ վաստակի քսան տոկոսի պահումով, իսկ այն դեպքում, երբ ըստ գործի հանգամանքների, հաշվի առնելով խախտողի անձը, այդ միջոցների կիրառումը կհամարվի անբավարար՝ վարչական կալանք մինչև տասնհինգ օր ժամանակով:»

III. ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԵՎ ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐ ԵՎ ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ա. Եվրոպայի խորհրդի Խորհրդարանական վեհաժողովի (ԵԽՏՎ) 1374(2004) բանաձևը Հայաստանի պարտավորությունների և հանձնառությունների կատարման մասին

64. Բանաձևի համապատասխան քաղվածքները նախատեսում են.

«1. 2004թ. մարտ ամսվա վերջից սկսած Հայաստանում ընդդիմադիր ուժերը կազմակերպել էին մի շարք բողոքի ցույցեր՝ կոչ անելով անցկացնել «վստահության հանրաքվե» Նախագահ Քոչարյանին: Նման հանրաքվեի հնարավորության մասին առաջին անգամ հիշատակել է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանն անցյալ տարվա փետրվար և մարտ ամիսների նախագահական ընտրություններից հետո: Հետագայում Սահմանադրական դատարանը պարզաբանել է իր առաջարկը, և ընդդիմության պահանջներն ու բողոքի ցույցերն իշխանությունները որակեցին որպես բռնի իշխանափոխության փորձ:

2. Չնայած հանրահավաքները հայտարարված էին, դրանք թույլատրված չէին իշխանությունների կողմից, որոնք սպառնում էին քրեական գործ հարուցել կազմակերպիչների դեմ: Ապրիլի 5-ի հանրահավաքից հետո գլխավոր դատախազը դատական գործ է հարուցել ընդդիմության որոշ ներկայացուցիչների դեմ՝ ընդդիմության կուսակցությունների հանրահավաքների կապակցությամբ, և ավելի շատերը ձերբակալվել: Նույն հանրահավաքի ժամանակ անհայտ անձինք ծեծի են ենթարկել մի քանի լրագրողների, մինչդեռ ներկա գտնվող ոստիկանները ոչ մի գործողություն չեն ձեռնարկել:

3. Ապրիլի 9-ին, 10-ին և 12-ին Երևանում տեղի են ունեցել նոր հանրահավաքներ: Ապրիլի 13-ին՝ վաղ առավոտյան, օրինապահ մարմինները բռնությամբ ցրել են 2000-3000 ցուցարարների, ովքեր փորձում էին շարժվել դեպի Նախագահ Քոչարյանի նստավայրը՝

պահանջելով վերջինի հրաժարականը: Մեր տեղեկությունների համաձայն՝ ոստիկանները կիրառել են մահականեր, ջրցան մեքենաներ և արցունքաբեր գազ՝ արդյունքում պատճառելով տասնյակ վնասվածքներ: Մի շարք ցուցարարներ ձերբակալվել են, այդ թվում՝ Խորհրդարանի պատգամավորներ, ներառյալ՝ Վեհաժողովի անդամներ, ընդ որում, կալանավայրում ոմանք ոչ պատշաճ վերաբերմունքի են արժանացել ոստիկանության կողմից: Անվտանգության ուժերը նաև ֆիզիկական ուժ են կիրառել ընդդիմության հանրահավաքը լուսաբանող որոշ լրագրողների նկատմամբ և ձերբակալել նրանց:

4. Հայաստանում լարվածությունը շարունակում է մնալ բարձր: Նոր բողոքի ցույցեր են նախատեսված ապրիլի 26-ից մայիսի 1-ը ընկած շաբաթվա ընթացքում: Մինչ այդ, իշխանությունների և ընդդիմության միջև երկխոսության բավարար հիմքեր կարծես չկան, չնայած որ որոշ առաջարկներ արվել են, և իշխող մեծամասնության որոշ անդամներ, մասնավորապես ՀՀ Ազգային ժողովի խոսնակը, սկսել են քննադատել հանրահավաքների բռնի կասեցումները:

5. Իշխանությունների գործելակերպի առնչությամբ՝ Խորհրդարանական վեհաժողովը համարում է, որ Հայաստանի իշխանությունների գործողությունները հակասում են հունվար ամսին ընդունված ԵԽ ԽՎ թիվ 1361 (2004) բանաձևում սահմանված հանձնարարականների տառին և ոգուն: ԵԽ ԽՎ-ն մասնավորապես մտահոգություն է հայտնել հետևյալ փաստերի շուրջ.

ա. Ձերբակալությունները, այդ թվում Վարչական իրավախախտումների օրենսգրքի հիման վրա, անտեսել են վարչական կալանքի պրակտիկային անհապաղ վերջ տալու և այդ պրակտիկայի համար իրավական հիմք ծառայող Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրքը փոփոխելու պահանջը...

9. Վեհաժողովը կոչ է անում Հայաստանի իշխանություններին՝
դ. Անհապաղ ազատ արձակել հանրահավաքներում մասնակցելու համար ձերբակալված անձանց և անհապաղ դադարեցնել վարչական կալանքների պրակտիկան և համապատասխանաբար փոփոխել Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրքը ...»:

Բ. Եվրախորհրդի անդամ պետությունների կողմից պարտավորությունների և հանձնառությունների կատարման մասին ԵԽԽՎ կոմիտեի զեկույց, թիվ 10163, 2004թ. ապրիլի 27

65. Զեկույցը պարունակում է բացատրական հուշագրի ԵԽԽՎ-ի 1374 բանաձևի նախագծի վերաբերյալ: Բացատրական հուշագրի համապատասխան քաղվածքը սահմանում է.

«2004թ. մարտ ամսվա վերջից սկսած Հայաստանում ընդդիմադիր ուժերը կազմակերպել էին մի շարք բողոքի ցույցեր՝ կոչ անելով անցկացնել «Վստահության հանրաքվե» Նախագահ Քոչարյանին: Նման հանրաքվեի հնարավորության մասին առաջին անգամ հիշատակել է ՀՀ

Սահմանադրական դատարանն անցյալ տարվա փետրվար և մարտ ամիսների նախագահական ընտրություններից հետո, որը խիստ քննադատության է արժանացել միջազգային հանրության կողմից: ...

Հայաստանի իշխանությունները ընդդիմության կոչերին արձագանքել են քաղաքական ահաբեկման միջոցառումներով և վարչական ու դատական հետապնդումներով: Բողոքի սկսելուն պես արձագանքը ավելի դաժան է եղել: Տույցերը դաժանաբար ցրվել են, լրագրողներին ձեռն են ենթարկել, ընդդիմադիրների կողմակիցների մեծ քանակություն ձերբակալվել են և ընդդիմադիր կուսակցության շենքեր ներխուժել են ոստիկաններ:

...

2004թ. հուլիսին Խորհուրդը ընդունեց իր երկրորդ մոնիտորինգային զեկույցը սկսած Եվրոպայի խորհրդին 2001թ. հունվարից Հայաստանի անդամակցելուց: 1361 բանաձևը, որը ընդունվել էր այս առիթով, հաշվի էր առնում վերջին երկու տարվա ընթացքում տեղի ունեցած մի շարք խրախուսող զարգացումները...

Այնուամենայնիվ, բանաձևը ... խիստ քննադատել է 2003թ. տեղի ունեցած [նախագահական և պառլամենտական] ընտրությունները: Ավելին, այն թվարկել է Հայաստանի իշխանությունների կողմից թույլ տրված ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների մի շարք լուրջ խախտումներ և արտահայտել իր սպասումները, որ այս խնդիրները հրատապ լուծում կստանան Եվրոպայի խորհրդի չափանիշներին և սկզբունքներին համապատասխան:

Ցավոք, Հայաստանի իշխանությունների արձագանքը 2004թ. մարտ և ապրիլ ամիսների իրադարձություններին ցույց է տվել, որ հետագա աճի մասին Խորհրդի պահանջը անտեսվել է և Խորհրդի մի քանի առանցքային խնդիրների կապակցությամբ իրավահիմակը նույնիսկ վատթարացել է:

Վարչական կալանք

Ինչ վերաբերում է սկանդալային և շարունակվող վարչական կալանքների կիրառմանը, 1361 բանաձևը կոչ է անում իշխանություններին փոխել վարչական օրենսգիրքը, վերջ դնել այս պրակտիկային, որը չի համապատասխանում կազմակերպության չափանիշներին: Խորհուրդը պահանջել է նաև 2004թ. ապրիլին այդ նախագիծը ներկայացնել Եվրոպայի Խորհրդի փորձագետներին:

Հայաստանի իշխանությունները վերջին իրադարձությունների կապակցությամբ դիմեցին վարչական կալանքների լայն կիրառմանը, անմիջապես այդ պրակտիկային վերջ դնելու և այս կապակցությամբ անհրաժեշտ օրենսդրական պատրաստություններ ձեռնարկելու փոխարեն: Մինչդեռ շատ դժվար է հստակեցնել ձերբակալված անձանց հստակ թիվը, շատ զեկույցներ մատնացույց են արել, որ նրանց թիվը տատանվել է երկուսից երեք հարյուրի մեջ:

Խորհուրդը կրկնում է վարչական կալանքների կիրառման պրակտիկան անմիջապես դադարացնելու իր պահանջը: Վարչական օրենսգիրքը պետք է ճշտվի առանց հետագա ձգձգումների: ...»

Գ. Human Rights Watch կազմակերպության ամփոփաթերթ, 2004թ. մայիսի 4, հետապնդումների շրջան: Մարդու իրավունքների խախտումները Հայաստանում

66. Ամփոփաթերթի համապատասխան քաղվածքը սահմանում է.

«2004թ. մարտի վերջին Հայաստանի քաղաքական ընդդիմությունը միավորվել է զանգվածային խաղաղ ցույցեր անցկացնելու, որ ստիպի անցկացնել «վստահության հանրաքվե՝ պահանջելու Նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի հրաժարականը: Ի պատասխան դրան, Հայաստանի կառավարությունը արշավ սկսեց քաղաքական ընդդիմությանը ժողովրդի աջակցությունը կոտրելու համար զանգվածային ձերբակալությունների, ցույցերը դաժանաբար ցրելու, քաղաքական ընդդիմության շտաբներ ներխուժելու, լրագրողներին ճնշելու և ժողովրդի մասնակցությունը ցույցերին կանխելու նպատակով տեղաշարժվելու սահմանափակում սահմանելու միջոցով: Հարյուրավոր մարդիկ ձերբակալվեցին, մեծ մասը ավելի քան հիսուն օրով՝ ոմանք բանտերում ենթարկվելով խոշտանգումների կամ դաժան վերաբերմունքի...

Ընդդիմության պահանջը ծագել էր կառավարության կողմից 2003թ. նախագահական ընտրությունների թերությունները չվերացնելու հետևանքով, որտեղ հաղթել էր գործող նախագահ Քոչարյանը: Անհանգստացնող է, որ կառավարությունը այժմ աճող բռնությամբ կրկնում է անցյալ տարվա ընտրություններն ուղեկցած ճնշումները: Այդ ժամանակ, միջազգային հանրությունը զգուշացրել էր Հայաստանի կառավարությանը, որ ձերբակալությունների և վարչական կալանքների կիրառման միջոցով ընդդիմությանը վախեցնելը պետք է դադարեցվի: Այնուամենայնիվ, 2004թ. մարտին և ապրիլին Հայաստանի կառավարությունը ոչ միայն սկսել էր կալանքների նոր արշավ, այլ նաև ահաբեկելու դեպքերին ավելացել էին նաև բռնությունները անվտանգության ուժերի կողմից:

2004թ. մարտի վերջին ընդդիմադիր երկու հիմնական խմբակցությունները Արդարություն դաշինքը, որը կազմված է 9 կուսակցություններից՝ ներառյալ «Հանրապետություն» կուսակցությունը, ժողովրդական կուսակցությունը և Ազգային միաբանություն կուսակցությունը, միավորեցին իրենց ուժերը և հայտարարեցին իրենց գործողությունների քարոզարշավի մասին: Այս շարժմանը հաջորդեց ընդդիմության ջանքերի ուժեղացումը՝ հայտարարություններ անելով և Հայաստանի շրջաններում ուժերը մոբիլիզացնելով: Իշխանությունները դրան պատասխանեցին տեղաշարժման ազատության սահմանափակմամբ՝ կալանավորելով և ընդդիմության քարոզարշավի կազմակերպիչներին քրեական մեղադրանք առաջադրելով: ...

[Ապրիլի 5-ից] Երևանում հանրահավաքների թիվը կտրուկ աճել է, քանի որ աճել է ձերբակալված կամ այլ կերպ ահաբեկված ընդդիմության աջակիցների թիվը: «Հանրապետություն» կուսակցության հաշվարկներով, մարտից մինչև [ապրիլի 12-ը] ոստիկանությունը ձերբակալել, հետախուզման է ներկայացրել կամ անհանգստացրել է իր աջակիցներից ավելի քան 300 հոգու: ...

2004թ. մարտի վերջից ապրիլի կեսեր ոստիկանությունը սահմանափակեց հանրահավաքներին մասնակցելու նպատակով Երևան

մեկնող ընդդիմության աջակիցների տեղաշարժը՝ ճանապարհային արգելքներ դնելով, մեքենաները կանգնեցնելով, ուղևորներին հարցաքննելով և նրանց, ում կարծում էին ընդդիմության աջակիցներ են՝ ճանապարհորդելն արգելելով: ...

[Ապրիլի 5-ի] առավոտյան ժամը [10.30 - 12.00] ոստիկանները կանգնացրել են Ազգային միաբանություն կուսակցության ինը անդամներին երեք մեքենայով Հայաստանի երրորդ մեծ քաղաքի՝ Վանաձորի անցամասով անցնելիս՝ Երևան տանող հիմնական ճանապարհին: Նրանք մտադիր էին Երևանում կեսօրին [ժամը երեքին] մասնակցել հանրահավաքին: Ոստիկանությունը պահեց ինը տղամարդկանց Վանաձորի ոստիկանության բաժինում, հայտարարելով, որ «մենք պահպանում ենք ձեզ Երևանում ծեծի ենթարկվելուց»: Ոստիկանությունը տղամարդկանցից երեքին ներկայացրեց տարածքային դատարան, որը նրանց դատապարտեց հինգ օրվա վարչական կալանքի ոստիկանի օրինական պահանջին չենթարկվելու համար: ...

Դժվար է հստակ նշել 2004թ. ապրիլի սկզբից ձերբակալված ընդդիմության աջակիցների ամբողջական թիվը: Մինչ ապրիլի 17-ը Արդարություն դաշինքը փաստել է ընդդիմության 327 աջակիցների ձերբակալության մասին, իսկ «Հանրապետություն» կուսակցությունը հաշվարկել է, որ իր անդամներից 300 հոգի կալանավորվել, հետապնդվել կամ հետախուզման են ենթարկվել: ...

[Ընդդիմության որոշ աջակիցներ] կալանավորվել են և պահվել են մի քանի ժամից մինչև տասնհինգ օր: Շատերը պահվել և ազատ են արձակվել առանց փաստաթղթային ձևակերպման կամ առանց այդ ձերբակալության գրանցման: Մյուսները տարվել են դատարան և նրանց նկատմամբ վարչական օրենսգրքով նախատեսված թեթև հանցագործությունների համար պատիժ է նշանակվել մինչև տասնհինգ օր:

Դատավարությունները մակերեսային էին, անտեսելով արդար դատաքննության միջազգային բոլոր երաշխիքները և կրկնում էին 2003թ. նախագահական ընտրություններին գրանցված վարչական կալանքների չարաշահումները: Վարչական գործերով մեղադրյալներին չէր թույլատրվում օգտվել իրավաբանի ծառայություններից, նրանք ապացույց ներկայացնելու հնարավորություն չունեին և պլանավորված կարգով մեղադրվում էին ոստիկանների մի քանի ըրպեում ներկայացված ապացույցների հիման վրա: Բողոքարկման պրակտիկ արգելքները փաստացիորեն անհնարին էին դարձնում գործը բարձր ատյաններում դրանք ներկայացնելու համար: ...»

Դ. Եվրոպա և Կենտրոնական Ասիա. Տարածաշրջանում Amnesty International կազմակերպության մտահոգությունների ամփոփ նկարագիրը, 2004թ. հունվարից հունիս:

67. Զեկույցը բովանդակում է Հայաստանին նվիրված գլուխ, որի համապատասխան քաղվածքը սահմանում է.

«2004թ. ապրիլի ցույցերը նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի հրաժարականը պահանջող ընդդիմադիր քաղաքական կուսակցությունների կողմից սկսած զանգվածային հրապարակային

բողոքի երկամսյա արշավի մի մասն էր: ... Իրենց արշավի ընթացքում ամբողջ երկրով մեկ ընդդիմության հարյուրավոր աջակիցներ, ներառյալ ընդդիմադիր կուսակցության ականավոր անդամներ, անկհայտորեն կամայական կերպով ձերբակալվել են և շատերը, ինչպես նշվեց, արդար դատաքնության միջազգային չափանիշներին համապատասխանելուց շատ հեռու դատավարության արդյունքում դատապարտվել են տասնհինգ օրյա վարչական կալանքի:...

Ե. Տարեկան զեկույց. Հայաստանի Հանրապետության մարդու իրավունքների պաշտպանի գործողությունների և 2004թ. ընթացքում Հայաստանում մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների խախտումների մասին

68. Զեկույցի համապատասխան քաղվածքը սահմանում է.

«3.4 Տեղաշարժվելու ազատության իրավունք.

Պաշտպանի գործողությունները վաղ փուլում համընկել են 2004թ. մարտ-ապրիլ ամիսներին երկրում տեղի ունեցող ցույցերի հետ:

Փետրվարի սկզբին ընդդիմությունը ցույցեր սկսեց և մի քանի մարզերում սկսեցին հանդիպումներ անցկացնել ընտրողների հետ: Իշխանությունները չեն միջամտել այս հանդիպումներին:

Առաջին անգամ իշխանությունները միջամտեցին ցույցերի անցկացմանը Գյումրիում մարտ ամսվա վերջին, որի ժամանակ ցույցի մասնակիցներ ձերբակալվեցին և քրեական գործ հարուցվեց նրանց նկատմամբ: ...

Պաշտպանը ապրիլին անցկացված ցույցերի կապակցությամբ ոստիկանների գործողություններում մարդու իրավունքների մի շարք խախտումներ է հայտնաբերել:

Ցույցերի օրերին, ինչպես նշվում է, ոստիկանները սահմանափակել են հասարակական տրանսպորտի տեղաշարժը մայրաքաղաք, որը խախտել է քաղաքացիների երկրում ազատ տեղաշարժվելու ազատության իրավունքը: ...

Այդ ընթացքում անհատները հաճախակի ձերբակալվում էին վարչական իրավախախտումների համար և տեղափոխվում էին ոստիկանության բաժին, որտեղ դատարանի կողմից նրանց նկատմամբ վարչական կալանք էր նշանակվում,

Այս գործերի վերանայումը ցույց է տալիս, որ վարչական իրավախախտումների մասին օրենսդրությունը չարաշահվել է. վարչական կալանքի համար հիմք է ընդունվել «հայիոյանքը»: ...

3.5 Ժողովներ, հանրահավաքներ, երթեր և ցույցեր անցկացնելու իրավունքը

«Պաշտպանը դատարաններից վերցրել է վարչական իրավախախտումների մի շարք գործեր և մանրամասն ուսումնասիրություն է կատարել դրանց առնչությամբ: Եզրակացությունները ուղարկվել են ՀՀ գլխավոր դատախազություն և այս գործերով իշխանության ակնհայտ չարաշահումների լույսի ներքո մեղավորներին պատժելու առաջարկություն է ներկայացվել: Պաշտպանի որոշ եղրակացություններ առանձնացվել են և ուղարկվել Արմավիրի մարզի դատախազություն հաստատվելու և ընթացքի

մեջ դրվելու համար: Մարզային դատախազը ավելի ուշ հայտարարել է, որ որևէ հանցագործություն չի բացահայտվել: Քննարկվող ոստիկաններին նախազգուշացում է տրվել որոշ աննշան խախտումների վերաբերյալ:»

2. «Այբ-Ֆե» շաբաթաթերթում տպագրված հոդվածը, 2004թ. մայիսի 14-ից 20-ը

69. Տեղական «Այբ-Ֆե» շաբաթաթերթը տպագրել է Հայաստանի փաստաբանների միջազգային ասոցիացիայի նախագահ՝ պրն. Տ. Տեր-Եսայանի հարցազրույցը (ՀՓՄԱ), որը ներառում էր ընդդիմության քաղաքական ակտիվիստների ցուցակը՝ կազմված ընդդիմադիր ուժերի և ՀՓՄԱ-ի համատեղ ջանքերով, նրանց, ովքեր 2004թ. արիլին և մայիսին ենթադրաբար ձերբակալվել են իշխանությունների կողմից: Ցուցակը ներառում էր ընդհանուր առմամբ 476 անուն և 98, 190 և 100 մասերում առաջին, երկրորդ և երրորդ դիմումատուների անունները համապատասխանաբար:

ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ

I. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԻՄՈՒՄԱՏՈՒՆԵՐԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ՉՍՊԱՌԵԼՈՒ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ

70. Կառավարությունը պնդել է, որ դիմումատուները չեն սպառել իրենց գանգատներում բարձրացված բոլոր բողոքների կապակցությամբ ներպետական իրավական պաշտպանության միջոցները՝ ՎԻՎՕ-ի 294-րդ հոդվածի ներքո իրենց մեղադրանքի կապակցությամբ բողոք չներկայացնելով Քրեական և զինվորական գործերով վերքաննիչ դատարանի նախագահին:

71. Դիմումատուները վիճարկել են Կառավարության առարկությունները:

72. Դատարանը նշել է, որ այն արդեն քննարկել է այս խնդիրը և գտել է, որ ՎԻՎՕ-ի 294-րդ հոդվածով սահմանված վերանայման հավանականությունը Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոց չէ (*տե՛ս Գալստյան*, վերը վկայակոչված, § 42): Հետևաբար կառավարության առարկությունները պետք է մերժվեն:

II. ԲՈՂՈՔՆԵՐՆ ՌԻՍՈՒՄՆԱՍԻՐԵԼՈՒ ՀԵՐԹԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

73. Դատարանը հարմար է գտնում դիմումատուների ընդհանուր բողոքի լույսի ներքո՝ առաջին հերթին ուսումնասիրել արտահայտվելու ազատության և խաղաղ հավաքներ անցկացնելու ազատության իրավունքների ենթադրյալ խախտումների կապակցությամբ դիմումատուների բողոքները:

74. Դատարանը հնարավոր է համարում երեք դիմումատուների կողմից միասնական ներկայացրած բողոքում բարձրացված Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին պարագրաֆի, 4-րդ, 6-րդ, 10-րդ, 11-րդ և 14-րդ հոդվածների և թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի ուսումնասիրությունը՝ իրենց պնդումների ընդհանուր բնույթի և փաստական նմանության լույսի ներքո:

III. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 10-ՐԴ ԵՎ 11-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

75. Դիմումատուները բողոքել են առ այն, որ իրենց ձերբակալությունները և կալանքը իշխանության կողմից կիրառված պատժիչ միջոցներ էին՝ քաղաքական հայացքների և 2004թ. ապրիլին առավոտյան Երևանում ընդդիմության կողմից կազմակերպված ցույցին մասնակցությունը կանխելու համար: Նրանք վկայակոչել են Կոնվենցիայի 10-րդ և 11-րդ հոդվածները, որոնք սահմանում են.

Հոդված 10

«1. Յուրաքանչյուր ոք ունի ազատորեն արտահայտվելու իրավունք: Այս իրավունքը ներառում է սեփական կարծիք ունենալու, տեղեկությունները և գաղափարներ ստանալու և տարածելու ազատությունը՝ առանց պետական մարմինների միջամտության և անկախ սահմաններից...

2. Այս ազատությունների իրականացումը, քանի որ այն կապված է պարտավորությունների և պատասխանատվության հետ, կարող է պայմանավորվել այնպիսի ձևականություններով, պայմաններով, սահմանափակումներով կամ պատժամիջոցներով, որոնք նախատեսված են օրենքով և անհրաժեշտ են ժողովրդավարական հասարակությունում՝ ի շահ պետական անվտանգության, տարածքային ամբողջականության կամ հասարակության անվտանգության, անկարգությունները կամ հանցագործությունները կանխելու, առողջությունը կամ բարոյականությունը, ինչպես և այլ անձանց հեղինակությունը կամ իրավունքները պաշտպանելու, խորհրդապահական պայմաններով ստացված տեղեկության բացահայտումը կանխելու կամ արդարադատության հեղինակությունն ու անաչառությունը պահպանելու նպատակով:»

Հոդված 11

«1. Յուրաքանչյուր ոք ունի խաղաղ հավաքների ազատության իրավունք...

2. Այս իրավունքների իրականացումը ենթակա չէ որևէ սահմանափակման, բացի նրանցից, որոնք նախատեսված են օրենքով և անհրաժեշտ են ժողովրդավարական հասարակությունում՝ ի շահ պետական անվտանգության կամ հասարակության անվտանգության, անկարգությունները կամ հանցագործությունները կանխելու, առողջությունը կամ բարոյականությունը կամ այլ անձանց իրավունքները ու ազատությունները պաշտպանելու նպատակով: ...»

Ա. Ընդունելիություն

76. Կառավարությունը բողոքել է, որ դիմումատուները չեն սպառել ներպետական իրավական պաշտպանության միջոցները: Մասնավորապես, եթե դիմումատուները համարում են, որ խախտվել էր իրենց Կոնվենցիայի 10-րդ և 11-րդ հոդվածներով երաշխավորված իրենց իրավունքները, նրանք իրավունք ունեին պատասխանատու անձանց նկատմամբ քրեական գործ հարուցելու պահանջ ներկայացնել:

77. Դիմումատուները այս կապակցությամբ առարկություններ չներկայացրեցին:

78. Դատարանը անհրաժեշտ է համարել այս առարկությունները միացնել բողոքի ըստ էության քննությանը:

79. Դատարանը նշել է, որ այս բողոքները Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով ակնհայտ անհիմն չեն: Դատարանը, այնուհետև, նշում է, որ դա որևէ այլ հիմքով անընդունելի չէ: Հետևաբար, այն պետք է հայտարարվի ընդունելի:

Բ. Գործի ըստ էության քննությունը

1. Կողմերի պնդումները

(ա) Դիմումատուները

80. Դիմումատուները պնդել են, որ նրանց ձերբակալությունները և կալանքը նպատակ են հետապնդում լռեցնելու իրենց քաղաքական ընդդիմությունը, որն իրենք արտահայտում էին, *inter alia*, քաղաքական հանրահավաքներին հաճախելով: Նրանք ճանաչված էին որպես քաղաքական կուսակցությունների անդամներ և 2004թ. մարտի վերջին, և ապրիլի սկզբին ենթադրյալ վարչական իրավախախտումների համար կալանքի ժամանակահատվածը նպատակ էր հետապնդում կանխել, և իրոք կանխեց, նրանց հանրահավաքի անցկացմանը և գործող նախագահի հրաժարականին ուղղված իրենց համապատասխան կուսակցությունների կողմից այդ ժամանակ կազմակերպված քաղաքական ցույցերին նրանց

մասնակցությունը և այդ ցույցերին այլոց մասնակցության խրախուսումը: Սա նրանց արտահայտվելու ազատության և խաղաղ հավաքների ազատության իրավունքների միջամտություն է:

81. Դիմումատուները ավելի ուշ հայտարարեցին, որ իրենց իրավունքներին միջամտությունը նախատեսված չի եղել օրենքով: Մասնավորապես, ընդդիմադիր քաղաքական դաշտի ակտիվ մասնակիցների ձերբակալումը և կալանքը՝ իբրև թե ոստիկանների պահանջը չկատարելու վարչական իրավախախտման համար սահմանված պատիժ, իրականում ուղղված էր ընդդիմության երթերին մասնակցությունը կանխելուն, և չէր կարող դիտվել օրենքով նախատեսված միջոց: Ավելին, միջամտությունը իրավաչափ նպատակ չի հետապնդել, քանի որ նման վարչական կալանքի նպատակն անկարգությունները կանխելը չէր, այլ գործող նախագահին փոխելու ընդդիմության կոչերին խոչընդոտելն էր: Ընդդիմության նախկին ցույցերի ժամանակ հասարակական կարգը խախտելու որևէ դեպք չի գրանցվել և որևէ արգելք չի եղել 2004թ. ապրիլի ցույցերի համար, որոնք բացառապես խաղաղ հավաքներ են եղել: Այսպիսով, նրանց կալանքը սոսկ պատրվակ էր ընդդիմության խաղաղ բողոքի քարոզարշավին անօրինական միջամտելու համար:

82. Դիմումատուները ի վերջո հայտարարել են, որ խաղաղ քաղաքական ցույցերին հաճախելը կանխելու համար ընդդիմադիր ակտիվիստների և նրանց աջակիցների զանգվածային ձերբակալությունները չեն կարող համարվել «ժողովրդավարական հասարակությունում անհրաժեշտ»: Քաղաքական բանավեճի և խաղաղ հավաքների ազատությունը առանցքային է ժողովրդավարական հասարակությունում: Նախկին ցույցերի խաղաղ բնույթի և 2004թ. ապրիլին տեղի ունեցած ցույցերի բնույթի լույսի ներքո իշխանությունները չեն կարող հավաստիորեն հայտարարել, որ իրենց ձերբակալելու և հետևաբար իրենց վարչական կալանքի ենթարկելու համար եղել է «խիստ հանրային անհրաժեշտություն»: Բացի այդ, միջամտությունը համարժեք չէր, քանի որ իրենք երկու անգամ դատապարտվել են այդ ժամանակ նախատեսված ամենախիստ պատժին, որը այդ ժամանակ վարչական կալանքն էր: Ավելին, իրենց կալանքը եղել է որպես սահմանափակող միջոց, քանի որ այն կիրառվել է քաղաքական ցույցերին իրենց մասնակցությունը կանխելու համար: Այսպիսով, կարելի է ասել, որ կալանքը ունեցել է սառեցնող ազդեցություն, քանի որ այն ուներ լուրջ հնարավորություններ զսպելու ընդդիմության այլ աջակիցների մասնակցությունը այդ ցույցերին կամ ընդդիմության քաղաքականությանը իրապես ակտիվորեն ներգրավվելուն:

83. Ի պաշտպանություն իրենց պնդումներին դիմումատուները հիմնվել են Human Rights Watch-ի զեկույցի վրա: Նրանք նաև ներկայացրել են Ազգային միաբանություն կուսակցության փոխնախագահի և «Հանրապետություն» կուսակցության նախագահի նամակները հասցեագրված Դատարանին, որտեղ նշված է, որ դիմումատուներն իրենց կուսակցությունների անդամներ են և ակտիվորեն մասնակցել են ընդդիմության կազմակերպած ցույցերին: Ապա նամակներում նշվում է, որ դիմումատուները իրենց քաղաքական կարծիքի համար 2004թ. ապրիլ և մարտ ամիսներին ենթարկվել են վարչական կալանքի և իրենց առաջին պատժի ժամկետի ավարտից հետո երբևէ ազատ չեն արձակվել:

(բ) Կառավարություն

84. Կառավարությունը պնդել է, որ դիմումատուների ձերբակալման և հետևաբար նրանց կալանավորման միակ պատճառը նրանց նկատմամբ սկսված վարչական վարույթի նյութերում նշված պատճառներն են: Երեք դիմումատուներն էլ վարչական կալանքի են ենթարկվել հայիոյելու և ոստիկանների օրինական պահանջին չենթարկվելու համար: Այս պատճառները նշվել են նաև դատարանի համապատասխան որոշումներում, որոնք հիմնված են եղել ոստիկանության կողմից ներկայացված ապացույցների վրա: Դիմումատուները չեն ապացուցել 10-րդ և 11-րդ հոդվածների կապակցությամբ իրենց պնդումները «ողջամիտ կասկածի շրջանակներից դուրս»: Փաստը, որ դիմումատուները քաղաքական կուսակցությունների անդամներ են, բավարար չէ առարկելու, որ դիմումատուների իրավունքների ենթադրյալ միջամտությունն ուներ քաղաքական դրդապատճառներ: Դիմումատուներին վերաբերվել են այնպես, ինչպես ցանկացածին կվերաբերվեին նման իրավիճակում, անկախ քաղաքական և այլ հայացքներից:

2. Դատարանի գնահատականը

(ա) Դիմումատուների բողոքների շրջանակները

85. Դատարանը նշել է, որ 10-րդ և 11-րդ հոդվածների ներքո դիմումատուների բողոքները հիմնականում հիմնված են այն պնդման վրա, որ վարչական կալանքը՝ ցույցերին նրանց մասնակցությունը կանխելու միջոց էր: Նման հանգամանքներում 10-րդ հոդվածը պետք է ընդունվի որպես *lex generalis* 11-րդ հոդվածի *lex specialis* նորմի նկատմամբ: Հետևաբար անհրաժեշտություն չկա բողոքն առանձին ուսումնասիրել 10-րդ

հոդվածի ներքո (տես *Ezelin v. France*, 1991թ-ի ապրիլի 26, § 35, Սերիա A թիվ 202):

86. Մյուս կողմից, չնայած իր ինքնավար դերի և կիրառության հատուկ ոլորտի, սույն գործում, 11-րդ հոդվածը պետք է ուսումնասիրվի 10-րդ հոդվածի լույսի ներքո: 10-րդ հոդվածով երաշխավորված անձնական կարծիքների պաշտպանությունը 11-րդ հոդվածով նախատեսված խաղաղ հավաքների ազատության նպատակներից մեկն է (տես նույնը, § 37):

(բ) Արդյո՞ք տեղի է ունեցել միջամտություն դիմումատուների խաղաղ հավաքների ազատության իրավունքի իրականացմանը

87. Դատարանը նշում է, որ կողմերի միջև վոճի առարկա է այն, թե արդյոք դիմումատուների խաղաղ հավաքների ազատության իրավունքի միջամտություն տեղի է ունեցել: Դիմումատուները պնդել են, որ իրենց դատապարտումների իրական պատճառը եղել է ընդդիմության ցույցերին մասնակցելուն խոչընդոտելը: Կառավարությունը վիճարկել է այդ պնդումը և հայտարարել, որ դիմումատուների դատապարտման միակ հիմքը համապատասխան դատարանի որոշումների մեջ նշված հիմքերն են, այն է՝ ցույցերին չվերաբերող հանգամանքներում ոստիկանության աշխատակիցների օրինական պահանջներին չենթարկվելը:

88. Դատարանը նշում է, որ ըստ էության կողմերը վիճարկել են դատապարտումների համար հիմք հանդիսացած փաստական հիմքերը: Այս կապակցությամբ, Դատարանը բազմիցս նշել է, որ այն զգայուն է իր դերի երկրորդական բնույթի կապակցությամբ և ընդունել է, որ պետք է զգույշ լինի փաստերի կապակցությամբ առաջին ատյանի դատարանի դերը ստանձնելիս, որը սույն գործի հանգամանքներում անխուսափելի չէ (*տե՛ս McKerr v. the United Kingdom* (որոշում.), թիվ 28883/95, 2000թ-ի ապրիլի 4 և *Khashiyev and Akayeva v. Russia*, թիվ 57942/00 և թիվ 57945/00, § 135, 2005թ.-ի փետրվարի 24): Երբ ներպետական դատավարությունը տեղի է ունեցել, Դատարանի խնդիրը չէ՝ ներպետական դատարանների փաստերի գնահատումը փոխարինելու իր կողմից արված գնահատումով և, որպես ընդհանուր կանոն, դա ներպետական դատարանների խնդիրն է գնահատել ապացույցները: Դատարանը, այնուամենայնիվ, կաշկանդված չէ ներպետական դատարանների եզրակացություններով, չնայած բնականոն հանգամանքներում անհրաժեշտ է անվիճելի հանգամանքների առկայությունը, որպեսզի Դատարանը շեղվի

այդ դատարանների կողմից սահմանված փաստերից (տես *Klaas v. Germany*, 1993թ-ի սեպտեմբերի 22-ի վճիռ, Սերիա Ա թիվ 269, 17-18 էջ, §§ 29-30 և *Avşar v. Turkey*, թիվ 25657/94, § 283, ՄԻԵԴ 2001-VII (քաղվածքներ))։ Դատարանը կարծում է, որ այս հիմնավորումը կիրառելի է նաև Կոնվենցիայի 10-րդ և 11-րդ հոդվածների ենթատեքստում (տես, *mutatis mutandis*, *Europapress Holding d.o.o. v. Croatia*, թիվ 25333/06, § 62, 2009թ-ի հոկտեմբերի 22)։

89. Դատարանը, բացի այդ, կրկնում է, որ ապացույցները գնահատելիս Դատարանն ընդունում է ապացուցման չափանիշը ողջամիտ կասկածի շրջանակներից դուրս։ Սակայն, այդ չափանիշները կիրառող ներպետական իրավական համակարգերից փոխառելը երբեք չի եղել նրա նպատակը։ Դատարանի դերը հանցագործության կատարման մեջ մեղավորության կամ քաղաքացիական պատասխանատվության հետ կապված հարցերը որոշելը չէ, այլ Կոնվենցիայի ներքո Բարձր պայմանավորվող կողմերի պատասխանատվությունը սահմանելն է։ Կոնվենցիայի 19-րդ հոդվածի ներքո իր խնդրի առանձնահատկությունը կայանում է Կոնվենցիայով սահմանված հիմնարար իրավունքների պաշտպանության Բարձր պայմանավորվող կողմերի պարտավորության կատարումը երաշխավորելու մեջ, որն էլ պայմանավորում է իր մոտեցումը ապացույցի և փաստի հարցերի առնչությամբ։ Դատարանի քննության շրջանակներում չկան ապացույցի ընդունելիության որևէ դատավարական արգելքներ և գնահատման կանխորոշված բանաձև։ Դատարանը ընդունում է այն եզրակացությունները, որոնք իր կարծիքով հաստատված են բոլոր ապացույցների անկախ գնահատմամբ ներառյալ այն եզրակացությունները, որոնք կարող են բխել փաստերից և կողմերի հայտարարություններից։ Համաձայն սահմանված նախադեպային իրավունքի, ապացույցը կարող է հաջորդել բավականաչափ ուժեղ, հստակ և ներդաշնակ եզրակացության գոյակցությունից կամ փաստի նման չհերքված կանխավարկածներից (*յոե՛ս Nachova and Others v. Bulgaria* [ՄՊ], թիվ. 43577/98 և թիվ 43579/98, § 147, ՄԻԵԴ 2005-VII)։

90. Դատարանը նշել է, որ 2004թ. մարտ-ապրիլ ամիսների ժամանակահատվածը Հայաստանում բարձր քաղաքական զգայունության ժամանակահատվածներից մեկն էր։ Քաղաքական ընդդիմությունը ավելի հաճախակի էր դարձրել հանրահավաքները ընդդեմ նախագահական ընտրությունների արդյունքների, որը տեղի է ունեցել անցած տարի և, որը նրանք պնդում էին, որ թերի էր և անարդար։ Այս կապակցությամբ, Դատարանը նշել է, որ մի շարք միջազգային և ներպետական

զեկույցներ սահմանել են, որ նույն ժամանակահատվածում իշխանությունները դիմել են ըստ երևույթին տարատեսակ կամայական միջոցների՝ ընդդիմության աջակցությունը ճնշելու նպատակով (տես վերոնշյալ §§ 64-68): Եվրոպայի խորհրդի՝ անդամ երկրների կողմից պարտավորությունների և հանձնառությունների կատարման մասին ԵԽԽՎ կոմիտեն, մասնավորապես իր 2004թ-ի ապրիլի 27-ի թիվ 10163 Ձեկույցում, հայտարարեց, որ «Հայկական իշխանությունները արձագանքել են ընդդիմության կոչերին քաղաքական ահաբեկչության և վարչական ու դատական հետապնդումների արշավով» (*տե՛ս* վերը նշված § 65-ը): Այս նյութերից հետևում է, որ ՎԻՎՕ-ն և զանցանքի համար կարճատև վարչական կալանք նախատեսող դրա դրույթները այդ նպատակի համար լայնորեն կիրառվում էին իշխանությունների կողմից: Այլ միջոցներ, ինչպիսիք են տեղաշարժման ազատության սահմանափակումը, նույնպես կիրառվում էին ցույցերին մարդկանց մասնակցությունը խոչընդոտելու նպատակով: Դեռ ավելին, մի շարք աղբյուրներ ենթադրում են, որ ընդդիմության ակտիվիստների կալանավորման համար կիրառված օրենսդրական հիմքերը բավականին տարբեր էին և ներառում էին այնպիսի հիմքեր ինչպիսիք էին հայիոյանքների կիրառումը և ոստիկանության հրամաններին չենթարկվելը (*տե՛ս*, մասնավորապես, Human Rights Watch և Մարդու իրավունքների պաշտպանի զեկույցները վերոնշյալ §§ 66-ում և 68-ում):

91. Դատարանը նկատել է, որ իր վարույթում արդեն եղել են մի շարք գործեր, որոնցում դիմումատուները կատարել են գրեթե նույն հայտարարությունները (*տե՛ս Kirakosyan v. Armenia*, թիվ 31237/03, § 87, 2008թ-ի դեկտեմբերի 2, *Mkhitaryan v. Armenia*, թիվ 22390/05, § 87, 2008թ-ի դեկտեմբերի 2, *Tadevosyan v. Armenia*, թիվ 41698/04, § 81, 2008թ-ի դեկտեմբերի 2, *Gasparyan v. Armenia* (թիվ 2), թիվ 22571/05, § 38, 2009թ-ի հունիսի 16, *Karapetyan v. Armenia*, թիվ 22387/05, §§ 75-76, 2009թ-ի հոկտեմբերի 27 և *Stepanyan v. Armenia*, թիվ 45081/04, § 22, 2009թ-ի հոկտեմբերի 27): Բոլոր այդ գործերում ոստիկանության աշխատակիցները մոտեցել են դիմումատուներին կամ այցելել են իրենց տուն հետազայում իրենց ներկայացված մեղադրանքների հետ կապ չունեցող հիմքերով կամ կասկածանքներով, այն է ոստիկանության հրամաններին չենթարկվելը և հայիոյանքների կիրառումը, ինչն ի վերջո հիմք է հանդիսացել իրենց կարճաժամկետ դատապարտման համար:

92. Տարբեր աղբյուրներից ստացված նման բազմաթիվ և համապատասխան հայտարարությունների գոյությունից կարելի է եզրակացնել, որ գոյություն է ունեցել ընդդիմության

ակտիվիստներին ցույցերին մասնակցելուց հետ պահելու կամ խոչընդոտելու վարչական պրակտիկա կամ նման գործողության համար իրենց պատժելու պրակտիկա՝ դիմելով ՎԻՎՕ-ի տարբեր դրույթներով նախատեսված վարչական կալանքի ընթացակարգին: Մինչդեռ Հայաստանի դեմ վերը նշված գործերում բավարար հիմքեր չկան եզրակացնելու, որ դիմումատուները նման վարչական պրակտիկայի տուժող էին դարձել, սույն գործում առկա են մի շարք հիմքեր, որոնք Դատարանին հնարավորություն են տալիս անել այլ եզրակացություն:

93. Դատարանն ի սկզբանե դիտարկել է, որ բոլոր երեք դիմումատուները հանդիսացել են ընդդիմադիր քաղաքական կուսակցության անդամներ: Նրանցից բոլորին, Երևանին հարակից Արմավիրի մարզի բնակիչներ, մոտավորապես նույն ժամանակահատվածում՝ երբ բողոքի երթ էր անցկացվում Հայաստանում, առանձին տարե՛ն են նույն ոստիկանության բաժին, և նույն դատարանի կողմից բացարձակ նմանատիպ հանգամանքներով նրանք ենթարկվել են փաստացի իրար հաջորդող վարչական կալանքի երկու տեսակների:

94. Առաջին հերթին, բոլոր երեք դեպքերում ոստիկանությունը նախապես այցելել էր դիմումատուներին՝ հետազայում իրենց ներկայացված հասարակական կարգի խախտման մեղադրանքի հետ առնչություն չունեցող կասկածներով: Մասնավորապես, առաջին դիմումատուին խնդրել էին գալ ոստիկանության բաժին «զննության նպատակով՝ իր տիրապետման տակ գտնվող անօրինական զինամթերքը բռնագրավելու համար», երկրորդ դիմումատուի տուն էին այցելել ոստիկանության սպաները այն հիմքով, որ նա կասկածվում էր հետախուզման մեջ գտնվող անձին թաքցնելու մեջ, իսկ երրորդ դիմումատուին հրավիրել էին ոստիկանության բաժին՝ ճանապարհային պատահարի մասնակից լինելու կասկածանքով (*տե՛ս* վերը նշված §§ 10, 20 և 41): Այս կասկածներից ոչ մեկը այդպես էլ չի հաստատվել, և դրանք անմիջապես մոռացվել են, երբ դիմումատուներին մեղադրանք է ներկայացվել վիրավորանքներ հասցնելու և ոստիկանությանը չենթարկվելու մեջ: Որևէ յուրահատուկ աղբյուր կամ պատճառ երբևէ չի մատնանշվել այս նախնական կասկածների համար, որոնք մշտապես արդարացվում էին համընդհանուր պայմաններով, վկայակոչելով «ստացված տեղեկատվությունը»: Այնուհետև, առաջին դիմումատուի մոտ որևէ զինամթերք չի հայտնաբերվել ոստիկանության տեղամաս իր ժամանումից հետո, ոչ էլ հայտնաբերվել է հետախուզման մեջ գտնվող անձ երկրորդ դիմումատուի տանը, մինչդեռ երրորդ դիմումատուի առնչությունը ճանապարհային պատահարի հետ, մոտավորապես տեղի էր

ունեցել ոստիկանության այցելությունից մի ամբողջ տարի առաջ, մնացել է անորոշ և անբացատրելի:

95. Երկրորդ, բոլոր երեք դեպքերում դիմումատուները մեղադրվել, այնուհետև դատապարտվել են պրակտիկորեն միանման արարքների կատարման համար, այն է՝ ոստիկանության ծառայողների օրինական հրամաններին չենթարկվելը և հայիոյելը՝ մի քանի ընդհանուր շարունակ: Հատկանշական է, որ որևէ մեղանդրանք ու դատապարտում չի տրամադրել այդ արարքների բավարար մանրամասներ և ձևակերպված է եղել միօրինակ ու անորոշ արտահայտությունների տեսքով:

96. Երրորդ, բոլոր երեք դիմումատուները, ենթադրաբար ազատ արձակվելուց հետո՝ գրեթե միաժամանակ, կատարել են նոր իրավախախտումներ փաստացի նույնատիպ հանգամանքներով՝ բոլոր երեք դեպքերում դիմումատուն կանգնած է եղել փողոցում և առանց որևէ ակնհայտ պատճառի օգտագործել անկանոն և որևէ մեկին չուղղված վիրավորանքներ, ինչը ստիպել է ոստիկանության սպային նրան կարգի հրավիրել, սակայն դիմումատուն չի ենթարկվել: Դատարանը մասնավորապես անհնազանդություն է համարում այն, որ նույնիսկ ոստիկանության համապատասխան արձանագրությունների գրառումները, հատկապես առաջին և երրորդ դիմումատուների առնչությամբ, համարյա բառ առ բառ կրկնօրինակել են միմյանց (*տե՛ս* վերը նշված §§ 34, 35 և 54):

97. Բոլոր վերը նշված նմանությունները և համընկնումները, որոնք դժվար թե կարելի է համարել պարզապես պատահականություն, մատնանշում են անձանց վարչական կալանքի ենթարկելու կրկնվող բնույթի առկայության վրա, ինչը համապատասխանում է վերը նշված վարչական վարույթի բնութագրին (*տե՛ս* վերը նշված § 92): Այնուհետև, ոստիկանության նախնական այցելությունների համար որևէ իրական և հիմնավոր պատճառների բացակայությունը ստիպում է Դատարանին լրջորեն կասկածել, թե արդյոք այդպիսի այցելությունների իրական պատճառները համապատասխան փաստաթղթերում մատնանշվածներն են եղել: Սա, իր հերթին, առաջացնում է լուրջ կասկածներ ոստիկանության ամբողջ տեղեկատվության հավաստիության, ներառյալ դիմումատուների դեմ մեղադրանքի ներկայացման փաստական հիմքերի, վերաբերյալ, և, համապատասխանելով վերը նշված բնութագրին, միայն հաստատում է Դատարանի դիրքորոշումը դիմումատուների գործերի վերաբերյալ:

98. Ի վերջո, Դատարանը կցանկանար ընդգծել, որ դիմումատուների գործերով ներպետական դատարանների

կողմից կայացրած փաստերի մասին եզրակացությունները կայացվել են դատավարությունից հետո թույլների ընթացքում: Այս կերպով հաստատված փաստերը հիմնված էին միայն ոստիկանության կողմից տրամադրված նյութերի վրա, և, այդ նյութերի պես, չէին պարունակում մանրամասներ և զարմանալիորեն կրճատ էին: Դատարանի վերջնական որոշումները հանդիսանում էին ոստիկանության համապատասխան արձանագրությունների մեջ ներկայացված հանգամանքների և մեղադրանքների բացահայտ ու չվիճարկված կրկնություն, և չէին հանդիսանում օբյեկտիվ և բազմակողմանի դատական քննության արդյունք:

99. Բոլոր վերը նշված փաստերի ներքո, Դատարանը գտնում է, որ այս գործում առկա են անվիճելի տարրեր, որոնք ստիպում են կասկածել դիմումատուի դեմ հարուցված վարչական վարույթի վստահելիությանը: Դատարանը նաև նշում է, որ ներկայացված նյութերի ամբողջականությունը թույլ է տալիս անել ծանրակշիռ, պարզ և միաձայն հետևություն առ այն, որ դիմումատուների դեմ հարուցված վարչական վարույթը և դրան հետևող կալանավորումը հանդիսել է միջոցառում, որը նպատակ է ունեցել կանխելու կամ խափանելու դիմումատուների մասնակցությունը ընդդիմադիր ցույցերին, որոնք, անվիճելիորեն, կրել են խախաղ բնույթ և ընթացել են Երևանում այդ ժամանակ: Դատարանը նաև գտնում է, որ այս միջոցառումն անկասկած հանդիսացել է միջամտություն դիմումատուների խախաղ հավաքների իրավունքին:

100. Անելով այսպիսի եզրակացություն՝ Դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ իրավական միջոցների չսպառման վերաբերյալ Կառավարության պնդմանը: Դատարանը կրկնում է, որ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցների սպառման կանոնը պարտավորեցնում է միջազգային իրավական մարմնի առջև պետության դեմ գանգատ բերել ցանկացողներին օգտագործել, առաջին հերթին, ներպետական իրավական համակարգով նախատեսված պաշտպանության միջոցները՝ այդ կերպով ազատելով պետություններին միջազգային մարմնի առջև իրենց արարքների համար պատասխանելու պարտականությունից, քանի դեռ իրենք չեն ունեցել հնարավորություն ուղղակի լուծել խնդիրը իրենց սեփական իրավական համակարգում: Այս կանոնին համապատասխանելու համար, դիմումատուն պետք է օգտվի այնպիսի իրավական պաշտպանության միջոցներից, որոնք հասանելի և բավարար են ենթադրյալ խախտման փոխհատուցում

տրամադրելու համար (*տե՛ս Assenov and Others v. Bulgaria* թիվ 24760/94, § 85, ՄԻԵԴ 1999-VIII):

101. Այնուհետև, 35-րդ հոդվածին համապատասխան՝ հասանելի և բավարար պաշտպանության միջոցների առկայությունը պետք է լինի բավարար չափով որոշակի ոչ միայն տեսականորեն, այլև գործնականորեն, ինչը ձախողելով դրանք չեն ունենա համապատասխան մատչելիություն և արդյունավետություն (*տե՛ս*, այլոց շարքում, *De Jong, Baljet and Van den Brink v. the Netherlands*, 22 Մայիս 1984թ., § 39, Series A թիվ 77, և *Vernillo v. France*, 20 Փետրվար 1991, § 27, Series A թիվ 198). Չսպառելու հանգամանքը վկայակոչելով՝ Կառավարության վրա դրված է պարտավորություն ապացուցելու Դատարանին, որ պաշտպանության միջոցը արդյունավետ և համապատասխան ժամանակաշրջանում եղել է հասանելի ինչպես տեսականորեն, այնպես էլ գործնականում, եղել է, այսպես ասած, մատչելի, կարող էր դիմումատուի բողոքների առնչությամբ փոխհատուցում տրամադրել և առաջարկել հաջողության հասնելու ողջամիտ հեռանկար (*տե՛ս Akdivar and Others v. Turkey*, 16 Սեպտեմբեր 1996թ., § 68, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV).

102. Դատարանը գտնում է, որ Կառավարությունը չի ներկայացրել մանրամասներ առաջարկվող պաշտպանության միջոցի առնչությամբ, սահմանափակելով իր փաստարկները այն պնդումներով, որ դիմումատուները կարող էին պահանջել պատասխանատուների հանդեպ քրեական վարույթի հարուցում: Նրանք չեն մատնանշել Քրեական օրենսգրքի հոդվածը, որի վրա դիմումատուները պետք է ենթադրաբար հիմնվեին, ոչ էլ ներկայացրել են մանրամասներ գործի հատուկ հանգամանքների դեպքում դրա կողմից առաջարկվող փոխհատուցման տեսակի առնչությամբ: Կառավարությունը նաև չի պարզաբանել, թե արդյոք դիմումատուները պետք է փորձեին հարուցել քրեական վարույթ ոստիկանության սպաների կամ դատավորների նկատմամբ, կամ երկուսի նկատմամբ էլ: Այս առնչությամբ Դատարանը նշում է, որ մինչդեռ դիմումատուների նկատմամբ վարչական վարույթը հարուցվել է ոստիկանության սպաների կողմից, ապա վարչական կալանքը, որպես այդպիսին, կիրառվել է դատավորների որոշմամբ: Ինչ վերաբերվում է այդ որոշումներին, դիմումատուները չեն ունեցել սպառելու ենթակա իրավական պաշտպանության որևէ արդյունավետ միջոց (*տե՛ս* վերը նշված § 72):

103. Այնուհետև, Դատարանը հաշվի է առնում իր նախկին եզրակացությունն առ այն, որ դիմումատուները հանդիսացել են վարչական պրակտիկայի զոհեր (*տե՛ս* վերը նշված § 97): Այսպիսի հանգամանքներում, կասկածելի է, թե արդյոք իշխանությունների

կողմից բերված առանձին բողոք, քրեական կամ մեկ ուրիշ, կունենար հաջողության որևէ ողջամիտ հեռանկար: Կառավարությունը նաև չի ներկայացրել որևէ օրինակ, որը կմատնանշեր հակառակը և կփարատեր այդ կասկածները: Ավելին, ինչպես երևում է Մարդու իրավունքների պաշտպանի զեկույցից, մի շարք գործերով, որտեղ ենթադրվում էր, որ տեղի է ունեցել ցույցերի ընթացքում ՎԻՎՕ-ի ընթացակարգերի սխալ կիրառում, քրեական վարույթի հարուցման փորձը չի տվել որևէ արդյունք (*տե՛ս* վերը նշված § 68):

104. Վերը նշվածի լույսի ներքո Դատարանը գտնում է, որ չսպառնալի վերաբերյալ Կառավարության առարկությունները համոզիչ չեն և որոշում է մերժել դրանք:

(գ) Արդյոք միջամտությունը եղել է արդարացված

105. 11-րդ հոդվածի հիմնական նպատակը հանրային իշխանությունների կամայական միջամտությունից անհատի երաշխավորված իրավունքների պաշտպանությունն է (*տե՛ս*, *Associated Society of Locomotive Engineers and Firemen (ASLEF) v. the United Kingdom*, թիվ 11002/05, § 37, 27 փետրվար 2007թ.): Համապատասխանաբար, Պետության միջամտության դեպքում դա կհանդիսանա 11-րդ հոդվածի խախտում, բացառությամբ, եթե այդ միջամտությունը «նախատեսված է օրենքով», 2-րդ կետի համաձայն հետապնդում է մեկ կամ մի քանի իրավաչափ նպատակներ կամ «անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությունում» այդ նպատակներին հասնելու համար:

(1) Սահմանված է օրենքով

106. Դատարանի քննության առաջին քայլն է՝ որոշել, թե արդյոք դիմումատուների հանդեպ կիրառված միջոցը «սահմանված է օրենքով»՝ 11-րդ հոդվածի իմաստի ներքո: Այս արտահայտությունը պահանջում է, առաջին հերթին, որպեսզի միջամտությունն ունենա որոշ հիմքեր ներպետական օրենսդրության մեջ (*տե՛ս Silver and Others v. the United Kingdom*, 25 Մարտ 1983թ., § 86, Series A թիվ 61):

107. Դատարանը նշում է, որ սույն գործով միջամտություն էր հանդիսանում դիմումատուներին կարճաժամկետ կալանավորման ենթարկելը՝ ցույցերին նրանց մասնակցությունը կանխելու կամ խափանելու նպատակով: Այդ միջոցառման իրավական հիմք էր հանդիսանում ՎԻՎՕ-ի հոդված 182-ը, որը ոստիկանության սպաների օրինական հրամաններին չենթարկվելու համար նախատեսում էր վարչական տուգանք: Այսպիսով, քննության առարկա հանդիսացող միջոցառումը կիրառվել էր իրավական

դրույթի հիման վրա, որը չուներ որևէ առնչություն այդ միջոցառման կանխամտածված նպատակի հետ: Դատարանը, այնուամենայնիվ, չի կարող համաձայնվել դիմումատուների հետ, որ այսպիսի իրավական հիմքով խաղաղ հավաքների իրենց ազատության նկատմամբ միջամտությունը կարող է միայն բնութագրվել, որպես կամայական և անօրինական:

108. Դատարանը, այսպիսով, եզրակացնում է, որ քննվող միջամտությունը չի բավարարում օրինականության մասին Կոնվենցիայի պահանջներին: Այսպիսով, չի պահանջվում սահմանել, թե արդյոք միջամտությունը հետապնդում էր օրինական նպատակ և, եթե այդպես է՝ արդյո՞ք դա համաչափ էր հետապնդող նպատակին:

109. Համապատասխանաբար, տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածի խախտում:

IV. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 5-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄ

110. Դիմումատուները մի քանի բողոքներ են ներկայացրել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ և 4-րդ կետերի վերաբերյալ: Այս առնչությամբ 5-րդ հոդվածի համապատասխան դրույթները ամրագրում են՝

«1. Յուրաքանչյուր ոք ունի ազատության և անձնական անձեռնմխելիության իրավունք: Ոչ ոքի չի կարելի ազատությունից զրկել այլ կերպ, քան հետևյալ դեպքերում և օրենքով սահմանված կարգով.

(ա) անձին օրինական կերպով կալանքի տակ պահելը իրավասու դատարանի կողմից նրա դատապարտվելուց հետո,

...

(գ) անձի օրինական կալանավորումը կամ ձերբակալումը՝ իրավախախտում կատարած լինելու հիմնավոր կասկածի առկայության դեպքում նրան իրավասու օրինական մարմնին ներկայացնելու նպատակով կամ այն դեպքում, երբ դա հիմնավոր կերպով անհրաժեշտ է համարվում նրա կողմից հանցագործության կատարումը կամ այն կատարելուց հետո նրա փախուստը կանխելու համար,

...

2. Յուրաքանչյուր ձերբակալված իրեն հասկանալի լեզվով անհապաղ տեղեկացվում է իր ձերբակալման պատճառների և ներկայացվող ցանկացած մեղադրանքի մասին:

...

4. Յուրաքանչյուր ոք, ով ձերբակալման կամ կալանավորման պատճառով զրկված է ազատությունից, իրավունք ունի վիճարկելու իր կալանավորման օրինականությունը, որի կապակցությամբ դատարանն անհապաղ որոշում է կայացնում և կարգադրում է նրան ազատ արձակել, եթե կալանավորումն անօրինական է»:

Ա. Ընդունելիությունը

111. Դատարանը գտնում է, որ նշված բողոքներն ակնհայտորեն անհիմն չեն՝ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի ներքո: Այնուհետև Դատարանը նշում է, որ դրանք անընդունելի չեն կարող համարվել որևէ այլ հիմքով: Հետևաբար, դրանք հայտարարվում է ընդունելի:

Բ. Գործի ըստ էության քննությունը

1. Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետ

(ա) Կողմերի պնդումները

(1) Դիմումատուները

112. Դիմումատուները պնդել են, որ իրենց վարչական կալանքն անօրինական է եղել և չի հետապնդել 5-րդ հոդվածի 1-ին կետում ամրագրված որևէ նպատակ: Իրենց կալանավորումն առաջացնող ենթադրյալ իրավախախտումները շինծու են եղել: Դիմումատուները ոստիկանություն բերման են ենթարկվել նրանց դեմ ներկայացված վերջնական մեղադրանքի հետ կապ չունեցող հիմքերով: Այս սկզբնական կասկածներից ոչ մեկը չէր ունեցել որևէ շարունակություն և դիմումատուներից ոչ ոք չէր հարցաքննվել այդ կասկածների առնչությամբ: Նրանց դեմ երկրորդ մեղադրանքները կեղծվել էին, որովհետև նրանց նույնիսկ կալանքից ազատ չէին արձակել իսկ այնուհետև ենթարկվել էին պատժի՝ պարզապես ցույցերին նրանց մասնակցությունը կանխելու համար:

113. Այնուհետև, նրանց կալանավորումը դրդապատճառի և արդյունքի տեսանկյունից կամայական էր և կիրառվել էր անբարեխիղճ ձևով: Չնայած այն հանգամանքին, որ նրանց կալանավորումը ենթադրաբար ուղղված էր ոստիկանության օրինական պահանջներին չենթարկվելու համար պատասխանատվության ենթարկելուն համաձայն ՎԻՎՕ-ի 182 հոդվածի, այնուամենայնիվ նրանց կալանքի ենթարկելը միտված էր պատժելու իրենց քաղաքական կողմնորոշման համար և կանխելու տվյալ ժամանակահատվածում Երևանում ցույցերին նրանց մասնակցելը: Իշխանությունների կողմից այդպիսի մաշտաբների և ձևերի հասնող կալանավորումների ալիքը 2004թ. մարտ և ապրիլ ամիսներին մատնանշում է այն, որ ընդդիմության կողմնակիցների ուղղակի ձեռքակալությունները արտոնված էին վարչական օրենսդրությամբ նախատեսված կալանքի քողի տակ՝ միտված մարդկանց մասնակցությունը քաղաքական ցույցերին

կանխելուն կամ ահաբեկելու նրանց, որպեսզի նրանք չմասնակցեն դրանց, այդպիսով խոչընդոտելով ընդդիմադիր կուսակցություններին հանրաքվեի պահանջ ներակայացնելուն և գործող նախագահին մարտահրավեր նետելու գործընթացներին:

114. Ավելին, նրանց կալանքն անհամաչափ է եղել, քանի որ ՎԻՎՕ-ի դրույթներին համապատասխան՝ վարչական կալանքի կիրառումը հնարավոր է միայն բացառիկ դեպքերում: Նրանք չէին կատարել այն իրավախախտումները, որոնց համար դատապարտվել էին, սակայն, նույնիսկ, եթե նրանք կատարած լինեին դրանք, նրանց գործերը այնքան բացառիկ չէին, որ արդարացվեր ամենաբարձր պատժի կիրառումը:

115. Դիմումատուները, ի վերջո, պնդել են, որ ցանկացած դեպքում ՎԻՎՕ-ի դրույթները հակասում են միջազգայնորեն ընդունված չափանիշներին և, այդ իսկ պատճառով, չեն համապատասխանում 5-րդ հոդվածի պահանջներին:

(2) Կառավարությունը

116. Կառավարությունը պնդել է, որ դիմումատուների վարչական կալանքը կիրառվել է 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի (ա) ենթակետի հիման վրա և համապատասխանում է այդ դրույթի պահանջներին: Նրանց գործերը քննվել են առաջին ատյանի դատարանի կողմից, որը միակ իրավասու մարմինն էր այդպիսի գործերով: Պատիժները սահմանվել են օրենքով սահմանված ընթացակարգով և ընթացակարգային կանոններին համաձայն:

117. Կառավարությունն այնուհետև պնդել է, որ ոստիկանությունը ունեցել է ողջամիտ հիմքեր դիմումատուներին ՎԻՎՕ-ի 182-րդ հոդվածով նախատեսված իրավախախտման կատարման կասկածանքով ձերբակալման համար, քանի որ նրանք այդ իրավախախտումներին ականատես էին եղել: Այնուհետև, իրավախախտումները ուղղված էին ոստիկանության սպաների դեմ, որոնք գործում էին իրենց իրավասության շրջանակներում՝ հանրային կարգը պահպանելու և իրավախախտումների կատարումը կանխելու նպատակով: Այսպիսով, ոստիկանությունը առաջին հերթին ստացել էր տեղեկատվություն այն մասին, որ դիմումատուները իրավախախտում են կատարել, և ապա նոր դիմումատուները զրկվել են ազատությունից՝ համապատասխան իրավասու իշխանության առջև ներկայացվելու համար: Դիմումատուների պնդումները առ այն, որ իրենց կալանավորումը հետապնդում էր որևէ այլ նպատակ, քան ՎԻՎՕ-ի 182-րդ հոդվածով նախատեսված իրենց կողմից իրավախախտման կատարման համար պատիժ կրելը, չի համապատասխանում իրականությանը: Եթե իրական նպատակը լինեի դիմումատուների կողմից ցույցերին

մասնակցությունը խափանելը, դատարանները կարող էին անմիջապես կիրառել ամենաձանր պատիժը, այն է՝ տասնհինգ օր կալանքի տակ պահելը, այլ ոչ թե ընթացակարգը ենթադրաբար խախտելին և դիմումատուներին նորից կալանավորելին:

(բ) Դատարանի գնահատականը

118. Դատարանը կրկնում է, որ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածը երաշխավորում է ազատության և անձնական անձեռնմխելիության հիմնարար իրավունքը: Կոնվենցիայի իմաստի ներքո՝ այդ իրավունքն առաջնային կարևորություն ունի «ժողովրդավարական հասարակության» մեջ (*տե՛ս De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium*, 18 հունիս 1971թ., § 65, Series A թիվ 12, և *Winterwerp v. the Netherlands*, 24 Հոկտեմբեր 1979թ., § 37, Series A թիվ 33):

119. Բոլոր անձինք օժտված են այդ իրավունքի պաշտպանությամբ, այն է՝ զրկված չլինելու, կամ չջարունակվելու լինել զրկված, իրենց ազատությունից՝ բացառությամբ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված պայմանների համաձայն (*տե՛ս Medvedyev and Others v. France* [ՄՊ], թիվ 3394/03, § 77, ՄԻԵԴ 2010-...): 5-րդ հոդվածի 1-ին կետով երաշխավորված ազատության իրավունքի բացառությունների շարքը սպառիչ է (*տե՛ս Quinn v. France*, Վճիռ 22 մարտ 1995թ., § 42, Series A թիվ 311, և *Labita v. Italy* [ՄՊ], թիվ 26772/95, § 170, ՄԻԵԴ 2000-IV), և այդ բացառությունների միայն սահմանափակ մենաբանությունը համապատասխանում է այդ դրույթի նպատակներին (*տե՛ս Engel and Others v. the Netherlands*, 8 հունիս 1976թ., § 58, Series A թիվ 22, և *A. and Others v. the United Kingdom* [ՄՊ], թիվ 3455/05, § 171, ՄԻԵԴ 2009-...)

120. Ցանկացած ազատագրվում, (ա)-(զ) ենթակետերի մեջ ամրագրված պայմաններին բավարարելու հետ միասին, պետք է նաև լինի «օրինական»: Այն ժամանակ, երբ կալանավորման «օրինականության» հարց է բարձրացված, ներառյալ «օրենքով սահմանված կարգով» լինելու հարցը, Կոնվենցիան հիմնականում հիմնվում է ներպետական օրենսդրության վրա և ամրագրում ներպետական օրենսդրության նյութաիրավական և ընթացակարգային կանոններին ենթարկվելու պարտավորություն (*տե՛ս Saadi v. the United Kingdom* [ՄՊ], թիվ 13229/03, § 67, 29 հունվար 2008թ.): Ներպետական օրենսդրությանը համապատասխանելը, այնուամենայնիվ, բավարար չէ. 5-րդ հոդվածի 1-ին կետը պահանջում է նաև, որ ազատությունից ցանկացած զրկում պետք է իրականացվի պահպանելով անձին կամայականությունից պաշտպանելու նպատակը (*տե՛ս Bozano v. France*, 18 դեկտեմբեր 1986թ., § 54, Series A թիվ 111, և *Kafkaris v. Cyprus* [ՄՊ], թիվ 21906/04, § 116, ՄԻԵԴ 2008-...):

121. Հիմնարար սկզբունք է, որ կամայական որևէ կալանավորում չի կարող համապատասխանել 5-րդ հոդվածի 1-ին կետին, և որ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետով «կամայականության» հասկացությունը տարածվում է անկախ ներպետական օրենսդրությանը համապատասխանելու հանգամանքից, այնպես որ ազատությունից զրկումը կարող է լինել օրինական՝ ներպետական օրենսդրության տեսանկյունից, սակայն, միևնույն է՝ կամայական, հետևաբար՝ Կոնվենցիային հակասող (*տե՛ս Saadi*, մեջբերված է վերևում, § 67): Թեև Դատարանը համընդհանուր չի սահմանել, թե 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով իշխանությունների որ գործողությունները կարող են «կամայականություն» հանդիսանալ, այնուամենայնիվ, հիմնարար սկզբունքները, գործ առ գործ, զարգացվել են: Ավելին, կիրառված կալանգի բնույթից ելնելով՝ 5-րդ հոդվածի իմաստով կամայականության պատկերացումը որոշ չափով տարբերվում է (*տե՛ս Mooren v. Germany* [ՄԴ], թիվ 11364/03, § 77, ՄԻԵԴ 2009-...):

122. Այնուհետև, կալանավորումը կհամարվի «կամայական» այն ժամանակ, երբ, չնայած ներպետական օրենսդրությանը համապատասխանելուն, առկա լինի իշխանությունների կողմից դրսևորված անբարեխղճության կամ խաբեության տարր (*տե՛ս* օրինակ, *Bozano*, վերը նշված, § 59, և *Saadi*, վերը նշված, § 69) կամ երբ ներպետական իշխանությունները անփութորեն չփորձեն ճիշտ կիրառել համապատասխան օրենսդրությունը (*տե՛ս Benham v. the United Kingdom*, 10 Հունիս 1996թ., § 47, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-III, և *Liu v. Russia*, թիվ 42086/05, § 82, 6 Դեկտեմբեր 2007թ.): Այն պայմանը, որ այսուհետ տեղի չունենա կամայականություն, պահանջում է, որ թե՛ կալանքի մասին որոշումը, թե՛ կալանքի կիրառումը իսկապես համահունչ լինեն 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի համապատասխան ենթակետով թույլատրված սահմանափակումների նպատակներին (*տե՛ս* վերը նշված *Winterwerp*, § 39, *Bouamar v. Belgium*, Վճիռ 29 Փետրվար 1988թ., Series A թիվ 129, § 50, և *O'Hara v. the United Kingdom*, թիվ 37555/97, § 34, ՄԻԵԴ 2001-X):

123. Սույն գործով Դատարանը վկայակոչում է իր վերը նշված եզրակացությունը, որ դիմումատուները դարձել են վարչական գործելակերպի զոհ՝ հաջորդաբար երկու անգամ ենթարկվելով կամայական միջոցի, մասնավորապես, կարճատև կալանավորումից հետո ձերբակալմանը (*տե՛ս* վերը նշված §§ 97 և 107): Դա հետապնդել է նպատակներ, որոնք որևէ կապ չեն ունեցել ազատությունից զրկելը արդարացնող պաշտոնական հիմնավորումների հետ, և ոստիկանության սպաների կողմից պարզապես անբարեխղճության տարրի դրսևորում են եղել:

Այնուհետև, քանզի չկա բավարար հիմք եզրակացնելու, որ կալանավորումը կիրառած ներպետական դատարանը նույնպես անբարեխիղճ է գործել, այն անկասկած անփութություն է ցուցաբերել դիմումատուների կալանավորման համար փաստական և իրավական հիմքերը ստուգելու հարցում (*չրե'ս* վերը նշված § 98): Այսպիսի հանգամանքներում Դատարանին այլ բան չի մնում, քան եզրակացնել, որ դիմումատուներին ազատությունից զրկելն ընդհանուր առմամբ կամայական էր և, այդ իսկ պատճառով, անօրինական՝ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով: Այս եզրակացության գալով Դատարանը անհրաժեշտ չի համարում լուծել այն հարցը, թե արդյոք դիմումատուները կալանքից ազատ էին արձակվել իրենց սկզբնական պատժի ժամկետի ավարտից հետո և, եթե՝ ոչ, ապա արդյոք դա խախտում էր նրանց ազատության իրավունքը:

124. Համապատասխանաբար, տեցի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում:

2. Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 2-րդ և 4-րդ կետեր

125. Դիմումատուները պնդել են, որ, ի խախտումն 5-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, իրենք տեղյակ չեն եղել իրենց երկրորդ ձերբակալման ենթադրյալ պատճառների մասին, քանի որ իրականում իրենց առաջին պատիժների ժամկետի լրանալուց հետո իրենք կալանքից երբևէ ազատ չէին արձակվել: Նրանք պնդել են, որ իշխանությունների ձախողումը ապահովել փաստաբանի մատչելիությունը խախտում է 5-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված երաշխիքները: Ի վերջո, երրորդ դիմումատուն պնդել է, որ ի խախտումն 5-րդ հոդվածի 2-րդ կետը, իր ձերբակալման ժամանակ ոստիկանության սպաները նրան չեն բացատրել պատճառները և նա չի տեղեկացվել դրա իրավական և փաստական հիմնավորումների մասին, մինչև որ երեք ժամ անց նրան չեն տարել ոստիկանություն:

126. Կառավարությունը վիճարկել է դիմումատուների բողոքները: Այն պնդել է, որ անմիջապես իրենց առաջին պատիժների ժամկետի լրանալուց հետո դիմումատուները ազատ են արձակվել կալանքից, սակայն նրանց ազատ արձակելուց որոշ ժամանակ անց նրանք կատարել են նոր իրավախախտումներ և նորից ձերբակալվել: Այնուհետև Կառավարությունը պնդել է, որ քանի որ դիմումատուների հանդեպ վարչական կալանքը կիրառվել էր 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի (ա) ենթակետի համաձայն, ուստի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետով սահմանված իրավական վերահսկողությունը ներառվել էր առաջին ատյանի դատարանի որոշումների մեջ: Կառավարությունը, ի վերջո, պնդել է, որ երրորդ

դիմումատուն ոստիկանության սպաների կողմից բանավոր տեղեկացվել էր իր ձերբակալման պատճառների մասին և, ցանկացած դեպքում, երեքժամյա ուշացումը չի կարող համարվել որպես 5-րդ հոդվածի 2-րդ կետի պահանջներին անհամապատասխանություն:

127. Գալով վերը նշված եզրահանգման այն մասին, որ դիմումատուներին ազատությունից զրկումը, ընդհանուր առմամբ, կամայական և անօրինական էր (*տե՛ս* վերը նշված § 123)՝ Դատարանը անհրաժեշտ չի համարում առանձին քննել այդ հարցերը:

V. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 6-ՐԴ ՀՈՎԱԾԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄ

128. Դիմումատուները մի շարք բողոքներ են ներկայացրել իրենց դեմ երկու վարչական վարույթների մասով՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի և 3-րդ կետի (ա)-(դ) ենթակետերի հիմքով, որտեղ ամրագրված է՝

«1. Յուրաքանչյուր ոք ... նրան ներկայացված ցանկացած քրեական մեղադրանքի առնչությամբ, ունի ... անկախ ու անաչառ դատարանի կողմից ... արդարացի և հրապարակային դատաքննության իրավունք:

...

3. Քրեական հանցագործություն կատարելու մեջ մեղադրվող յուրաքանչյուր ոք ունի հետևյալ նվազագույն իրավունքները.

(ա) իրեն հասկանալի լեզվով անհապաղ ու հանգամանորեն տեղեկացվելու իրեն ներկայացված մեղադրանքի բնույթի և հիմքի մասին,

(բ) բավարար ժամանակ ու հնարավորություններ՝ իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար,

(գ) պաշտպանելու իրեն անձամբ կամ իր ընտրած դատապաշտպանների միջոցով ... ,

(դ) հարցաքննելու իր դեմ ցուցմունք տվող վկաներին կամ իրավունք ունենալու, որ այդ վկաները ենթարկվեն հարցաքննության, և իրավունք ունենալու՝ իր վկաներին կանչելու ու հարցաքննելու միևնույն պայմաններով, ինչ իր դեմ ցուցմունք տված վկաները...» :

Ա. Ընդունելիությունը

129. Դատարանը նշում է, որ այս բողոքներն ակնհայտորեն անհիմն չեն Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով: Այն նշում է նաև, որ դրանք անընդունելի չեն որևէ այլ հիմքով: Հետևաբար, դրանք պետք է հայտարարվեն ընդունելի:

Բ. Գործի ըստ էության քննությունը

130. Կառավարությունը պնդել է, որ դիմումատուների նկատմամբ իրականացվել է արդարացի և հրապարակային դատաքննություն: Նրանց չի հաջողվել ներկայացնել որևէ ապացույց, որը կհաստատեր նրանց գործը քննող դատավորների անաչառ չլինելու մասին պնդումները: Դատարանը հանգել է իր եզրակացություններին ոչ միայն ոստիկանության կողմից տրամադրված նյութերի վրա, այլ նաև դատարանում դիմումատուների կողմից արված պնդումների վրա: Դիմումատուներին տրամադրվել է հնարավորություն հրավիրել և հարցաքննել վկաներին, ներկայացնել ապացույցներ, բերել միջնորդություններ և բացարկներ հայտնել, որոնք նրանք չեն կատարել: Այնուհետև, նրանք տեղեկացվել են փաստաբան ունենալու իրավունքի մասին և՛ ոստիկանության սպաների կողմից, և՛ դատաքննության ընթացքում, սակայն նրանք չեն ցանկացել այն իրականացնել: Դիմումատուները ունեցել են բավարար ժամանակ և հնարավորություն իրենց պաշտպանությունը պատրաստելու համար:

131. Դիմումատուները վիճարկել են Կառավարության պնդումները հայտնելով, որ Կառավարությունը պարզապես մեջբերել է ներպետական օրենսդրությունը և պարզապես հայտարարել, որ պահպանվել են օրենսդրության պահանջները: Դատաքննության արձանագրությունները փաստացի միանման ձևաթղթեր էին և չէին ներկայացնում դեպքերի իրական պատկերը: Իրականում յուրաքանչյուր անգամ մերժվում էր նրանց փաստաբանի մատչելիությունը, ինչպես նախքան դատավարությունը, այդպես էլ՝ դրա ընթացքում: Դատավորները չեն հաջողացրել հետազոտել նրանց գործերի ապացույցները և էությունը: Այս ընթացակարգի արդյունքում ընդունված դատավճիռները կամայական և անհիմն էին:

132. Դատարանը ի սկզբանե նշել է, որ նմանատիպ փաստեր և գանգատներ արդեն իսկ քննվել են Հայաստանի դեմ մի շարք գործերով, որտեղ Դատարանը գտել է, որ տեղի է ունեցել 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի (բ) ենթակետի խախտում՝ 6-րդ հոդվածի 1-ի կետի հետ մեկտեղ վերցված (*տե՛ս Galstyan*, վերը նշված, § 86-88, *Ashughyan v. Armenia*, թիվ 33268/03, §§ 66-67, 17 Հուլիս 2008, *Kirakosyan*, վերը նշված, §§ 78-79, *Mkhitaryan*, վերը նշված, §§ 78-79, *Tadevosyan*, վերը նշված, §§ 72-73, *Gasparyan (no. 2)*, վերը նշված, §§ 29-30, և *Karapetyan*, վերը նշված, §§ 66-67): Սույն գործի հանգամանքները գործնականում միանման են: Ճիշտ է, որ սույն գործով դիմումատուները մեկի փոխարեն ենթարկվել են երկու, համարյա իրար հաջորդող ժամկետներով, վարչական

կալանքի, և իրենց առաջին ժամկետների ավարտից հետո ենթադրաբար երբևէ ազատ չեն արձակվել կալանքից: Դատարանը, այնուամենայնիվ, անհրաժեշտ չի համարում հետազոտել, թե դիմումատուները իսկապես ազատ չէին արձակվել այդ պահից ի վեր, թե ոչ. անկախ այդ փաստից, նրանց դեմ երկու վարույթներն էլ իրականացվել էին շատ նմանատիպ ձևով և չհամապատասխանելով 6-րդ հոդվածով նախատեսված արդար դատաքննության պահանջներին:

133. Մասնավորապես, դիմումատուների դեմ երկու վարչական գործերն էլ քննվել էին ՔԴՕ 277-րդ հոդվածով նախատեսված արագացված կարգով: Այլ վարչական կալանքներով գործերի պես, դիմումատուներին մեղադրանք էր ներկայացվել դատարան տանելուց և դատապարտվելուց մեկից մի քանի ժամ առաջ՝ ոստիկանության կալանքի տակ գտնվելու և արտաքին աշխարհի հետ որևէ շփում չունենալու պայմաններում: Այդ իսկ պատճառով Դատարանը չի տեսնում սույն գործով մեկ այլ եզրակացության գալու համար որևէ պատճառ և եզրակացնում է, որ երկու վարչական վարույթների ընթացքում էլ յուրաքանչյուր դիմումատու չի ունեցել արդար դատաքննություն, մասնավորապես, իրենց պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար բավարար ժամանակի և հնարավորությունների բացակայության տեսանկյունից:

134. Համապատասխանաբար, դիմումատուներից յուրաքանչյուրի դեմ իրականացված երկու վարույթների առնչությամբ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում՝ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի հետ միասին վերցված:

135. Հաշվի առնելով նախորդ պարբերությունում արված եզրակացությունները՝ Դատարանը անհրաժեշտ չի համարում քննել 6-րդ հոդվածի այլ ենթադրյալ խախտումները (*տե՛ս* վերը նշված *Ashughyan*, § 68, և վերը նշված § 91-ում մեջբերված այլ գործերը):

VI. ԹԻՎ 7 ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ 2-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄ

136. Դիմումատուները գանգատ են ներկայացրել Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածի առնչությամբ, առ այն, որ իրենք չեն ունեցել իրավունք բողոքարկելու իրենց նկատմամբ կայացված վճիռները: Դատարանը անհրաժեշտ է համարում քննել այս հարցը Թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի ներքո, որը սահմանում է.

«1. Քրեական հանցագործություն կատարելու համար դատարանի կողմից դատապարտված յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի, իր դատապարտումը

կամ դատավճիռը վերանայվի վերադաս դատական աստիճանի կողմից: Այդ իրավունքի իրականացումը, ներառյալ դրա իրականացման հիմքերը, կարգավորվում են օրենքով:»

Ա. Ընդունելիությունը

137. Դատարանը նշում է, որ այս գանգատները ակնհայտորեն անհիմն չեն Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով: Այն նշում է նաև, որ դրանք անընդունելի չեն որևէ այլ հիմքով: Հետևաբար, դրանք պետք է հայտարարվեն ընդունելի:

Բ. Գործի ըստ էության քննությունը

138. Կառավարությունը պնդել է, որ դիմումատուները ունեցել են ՔԴՕ 294-րդ հոդվածով նախատեսված իրավունք՝ բողոքարկելու իրենց դատապարտումները:

139. Դիմումատուները պնդել են, որ բողոքարկմանն ուղղված բոլոր օրենսդրական դրույթներն անհամարժեք և շփոթեցնող էին:

140. Դատարանը նշում է, որ սույն գործով դիմումատուները երկու առիթով էլ դատապարտվել էին վերը նշված *Galstyan*-ի գործով ներկայացված միևնույն ընթացակարգով, որտեղ Դատարանը եզրակացրել է, որ դիմումատուն իր տիրապետման տակ չի ունեցել Թիվ 7 արձանագրության 2-րդ հոդվածի պահանջներին համապատասխանող բողոքարկման ընթացակարգ (*տե՛ս* վերը նշված *Galstyan*, §§ 124-27, և վերը նշված § 91-ում մեջբերված այլ գործերը): Դատարանը չի տեսնում որևէ պատճառ սույն գործով մեկ այլ եզրակացության գալու համար:

141. Համապատասխանաբար, յուրաքանչյուր դիմումատուի հանդեպ կիրառված յուրաքանչյուր դատապարման առնչությամբ տեղի է ունեցել Թիվ 7 արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտում:

VII. ԿՈՆՎԵՆՏԻԱՅԻ 14-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄ՝ ՎԵՐԸ ՆՇՎԱԾ ԲՈԼՈՐ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ՀԵՏ ՄԻԱՍԻՆ ՎԵՐՑՎԱԾ

142. Դիմումատուները պնդել են, որ նրանք քաղաքական կարծիքի հիման վրա խտրականության զոհ են դարձել, քանզի իրենց գործով տեղի ունեցած Կոնվենցիայի բոլոր խախտումները կապված են եղել այն բանի հետ, որ նրանք հանդիսացել են քաղաքական ընդդիմության ներկայացուցիչներ: Իրենք մեջբերել են Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածը, որը սահմանում է.

«Սույն Կոնվենցիայում շարադրված իրավունքներից և ազատություններից օգտվելը ապահովվում է առանց խտրականության, այն է՝ անկախ սեռից, ռասայից, մաշկի գույնից, լեզվից, կրոնից, քաղաքական կամ այլ համոզմունքից, ազգային կամ սոցիալական ծագումից, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելուց, գույքային դրությունից, ծննդից կամ այլ դրությունից:»

143. Կառավարությունը վիճարկել է այս պնդումը:

144. Հաշվի առնելով Կոնվենցիայի այլ հոդվածներով Դատարանի վերը նշված եզրակացությունները՝ այն անհրաժեշտ չի համարում առանձին քննել ենթադրյալ քաղաքական հիմքով խտրականության հարցը:

VIII. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ԱՅԼ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐ

145. Ի վերջո, դիմումատուները գանգատվել են, որ, ի խախտումն Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածով նախատեսված երաշխիքների՝ կալանքի տակ գտնվելու ընթացքում իրենց չէր թույլատրվել որևէ կերպ կապ հաստատել իրենց ընտանիքների կամ փաստաբանների հետ:

146. Հաշվի առնելով իր մոտ առկա բոլոր նյութերը, և այնքանով, որքանով այս գանգատները ընկնում են իր իրավասության ներքո՝ Դատարանը գտնում է, որ չի բացահայտվել Կոնվենցիայում կամ դրան կից Արձանագրություններում ամրագրված իրավունքների և ազատությունների որևէ այլ խախտում: Հետևաբար, համաձայն Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-ևդ կետերի, գանգատի այս մասը պետք է մերժվի որպես ակնհայտորեն անհիմն:

IX. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 41-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԿԻՐԱՌԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ

147. Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածը սահմանում է՝

«Եթե Դատարանը գտնում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի կամ դրան կից Արձանագրությունների խախտում, իսկ համապատասխան Բարձր պայմանավորվող կողմի ներպետական իրավունքն ընձեռում է միայն մասնակի հատուցման հնարավորություն, ապա Դատարանը որոշում է, անհրաժեշտության դեպքում, տուժած կողմին արդարացի փոխհատուցում տրամադրել»:

Ա. Վնաս

148. Դիմումատուները պահանջել են, համապատասխանաբար, 4,400 ԱՄՆ դոլար, 9,570 ԱՄՆ դոլար և 9,120 ԱՄՆ դոլար՝ որպես նյութական վնասի փոխհատուցում: Մասնավորապես, դիմումատուները պնդել են, որ իրենց դատապարտումների

պատճառով, նրանք ենթադրաբար չեն կարողացել կատարել իրենց գյուղատնտեսական աշխատանքները, ինչի հետևանքով էլ եկամտի կորուստ են ունեցել: Երկրորդ և երրորդ դիմումատուները նաև պնդել են, որ կալանքի տակ գտնվելու ընթացքում իրենց ընտանիքները ապահովել են իրենց ուտելիքով և ծխախոտով: Դիմումատուները նաև պահանջել են յուրաքանչյուրը 20,000 եվրո՝ որպես ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում:

149. Կառավարությունը պնդել է, որ դիմումատուները չեն ներկայացրել որևէ փաստաթղթային ապացույց՝ ի հաստատումն իրենց կրած նյութական վնասի: Այնուհետև, չկա որևէ պատճառահետևանքային կապ նրանց այս պահանջների և ենթադրյալ խախտումների միջև: Ինչ վերաբերում է ոչ նյութական վնասի հատուցման մասին պահանջներին, ապա, եթե Դատարանը գտնի, որ տեղի է ունեցել խախտում, արդարացի փոխհատուցումը բավարար կլինի: Ցանկացած դեպքում, դիմումատուների կողմից պահանջվող գումարները չափից ավելի են:

150. Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուները չեն կարողացել հիմնավորել նյութական վնասի մասին իրենց պահանջները որևէ փաստաթղթային ապացույցով: Այդ իսկ պատճառով Դատարանը մերժում է այդ պահանջները: Մյուս կողմից, Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուները, անկասկած, կրել են ոչ նյութական վնաս: Առաջնորդվելով հավասարության սկզբունքով՝ Դատարանը որոշում է դիմումատուներից յուրաքանչյուրին տրամադրել 7,000 եվրո՝ որպես ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում:

Բ. Ծախսեր և ծախքեր

151. Դիմումատուները նաև պահանջել են 21,650 ԱՄՆ դոլար և 3,319.99 ֆունտ ստեռլինգ (ՄԲՖ) Դատարանում կրած ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցման համար: Դիմումատուները, իրենց պահանջները հիմնավորելու նպատակով, մանրամասն ժամանակացույցեր են ներկայացրել, որոնք սահմանում են ժամավճարի դրույքաչափը:

152. Կառավարությունը պնդել է, որ ներպետական և օտարերկրյա փաստաբաններին կատարված վճարումների առնչությամբ պահանջները պատշաճ հիմնավորված չեն փաստաթղթերով, քանի որ դիմումատուները չեն ներկայացրել պայմանագիր, որը կվկայեր իրավաբանների հետ ենթադրյալ ժամավճարով իրավաբանական ծառայությունների մատուցման վերաբերյալ համաձայնության առկայության մասին: Բացի այդ, չի ներկայացվել նաև վարչական ծախսերը հիմնավորող որևէ

փաստաթուղթ: Ավելին, դիմումատուները օգտվել են չափից ավելի շատ իրավաբանների ծառայություններից, չնայած այն հանգամանքին, որ գործն այնքան ծավալուն չէր նման անհրաժեշտությունն հիմնավորելու համար: Վերջապես, ներպետական իրավաբանների կողմից ենթադրաբար պահանջված ժամավճարները չափազանց բարձր են: Ինչ վերաբերում է գանգատը և կից փաստաթղթերը թարգմանելու ծախսերին, ապա այս ծախսերն անհրաժեշտ չէին, քանի որ դիմումատուն ազատ էր այդ փաստաթղթերը ներկայացնելու հայերեն լեզվով:

153. Համաձայն Դատարանի նախադեպային իրավունքի, դիմումատուին տրամադրվում է ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում միայն այն դեպքում, երբ ցույց է տրվում, որ դրանք իրականում կատարվել են, եղել են անհրաժեշտ և իրենց ծավալով ողջամիտ են: Սույն գործում Դատարանն ի սկզբանե նշում է, որ թարգմանչական ծախսերը հիմնավորող որևէ փաստաթուղթ չի ներկայացվել: Ինչ վերաբերում է իրավաբաններին վճարված գումարներին, ապա Դատարանը գտնում է, որ ոչ բոլոր պահանջվող դատական ծախսերն են եղել անհրաժեշտ և ողջամիտ՝ ներառյալ օտարերկրյա և ներպետական իրավաբանների կողմից կրկնակի կատարած աշխատանքը, ինչն արտացոլված է համապատասխան ժամանակացույցերում: Կատարելով իր անհատական գնահատումն առկա տեղեկությունների հիման վրա՝ Դատարանը որոշում է դիմումատուներին միասնաբար տրամադրել 7,000 եվրո՝ որպես կատարված ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում, որը պետք է վճարվի ֆունտ ստեռլինգով և փոխանցվի Միացյալ Թագավորությունում դիմումատուների ներկայացուցիչների բանկային հաշվեհամարներին:

Գ. Չկատարման դեպքում հաշվարկվող տոկոսադրույքը

154. Դատարանն ընդունելի է համարում, որ չկատարման դեպքում հաշվարկվող տոկոսադրույքը պետք է հիմնված լինի Եվրոպական կենտրոնական բանկի կողմից սահմանված փոխառության տրամադրման առավելագույն տոկոսադրույքի վրա, որին պետք է գումարվի երեք տոկոս:

ԱՅՍ ՀԻՄՆԱՎՈՐՄԱՄԲ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ՄԻԱՁԱՅՆ

1. Հայտարարում է Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի, 11-րդ հոդվածի, 5-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ և 4-րդ կետերի, 6-րդ հոդվածի 1-ին

կետի, 3-րդ կետի (ա)-(դ) ենթակետերի և 14-րդ հոդվածի, ինչպես նաև Թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի հիման վրա բերված գանգատները ընդունելի, իսկ գանգատի մնացած մասը՝ անընդունելի:

2. Վճռում է, որ դիմումատուների վարչական կալանքի առնչությամբ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածի խախտում:
3. Վճռում է, որ չկա Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի ներքո բերված գանգատի առանձին քննության անհրաժեշտություն:
4. Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում՝ այն հիմքով, որ դիմումատուների ազատությունից զրկումը եղել է կամայական և անօրինական:
5. Վճռում է, որ չկա Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 2-րդ և 4-րդ կետերի ներքո բերված գանգատների առանձին քննության անհրաժեշտություն:
6. Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում՝ 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի (բ) ենթակետի հետ միասին, այն առումով, որ դիմումատուների վերաբերյալ չի իրականացվել արդար դատաքննություն՝ մասնավորապես, հաշվի առնելով այն փաստը, որ երկու վարչական վարույթների ժամանակ էլ նրաց չէր տրամադրվել բավարար ժամանակ և հնարավորություն իրենց պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար:
7. Վճռում է, որ չկա Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի ներքո բերված այլ գանգատների քննության անհրաժեշտություն:
8. Վճռում է, որ յուրաքանչյուր դիմումատուի դատապարտումների առնչությամբ տեղի է ունեցել Թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտում:
9. Վճռում է, որ չկա Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածի ներքո բերված գանգատի առանձին քննության անհրաժեշտություն:
10. Վճռում է, որ
(ա) պատասխանող պետությունը, Կոնվենցիայի 44-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն դատավճռի վերջնական ուժի

մեջ մտնելուց հետո երեք ամսվա ընթացքում, պետք է վճարի հետևյալ գումարները՝

(i) 7,000 (յոթ հազար) եվրո յուրաքանչյուր դիմումատուին՝ որպես ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում, գումարած նշված գումարի վրա հաշվարկվող բոլոր տեսակի հարկերը՝ փոխարկված ՀՀ դրամի վճարման օրվա դրությամբ գործող փոխարժեքով,

(ii) 7,000 (յոթ հազար) եվրո միասնաբար բոլոր դիմումատուներին՝ որպես ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում, գումարած նշված գումարի վրա հաշվարկվող բոլոր տեսակի հարկերը՝ փոխարկված ֆունտ ստեռլինգի վճարման օրվա դրությամբ գործող փոխարժեքով, և փոխանցվի Միացյալ Թագավորությունում դիմումատուների ներկայացուցիչների բանկային հաշվեհամարներին,

(բ) վերը նշված եռամսյա ժամկետի ավարտից հետո մինչև վճարման օրը պետք է վճարվի նշված գումարի պարզ տոկոս՝ Եվրոպական կենտրոնական բանկի կողմից սահմանված փոխառության տրամադրման առավելագույն տոկոսադրույքի չափով, պարտավորությունների չկատարման ժամանակահատվածի համար՝ գումարած երեք տոկոսը:

11. *Մերժում է* դիմումատուների արդարացի փոխհատուցման պահանջների մնացած մասը:

Կատարված է անգլերեն, գրավոր ծանուցվել է 2012թ. ապրիլի 10-ին՝ համաձայն Դատարանի Կանոնակարգի 77-րդ կանոնի 2-րդ և 3-րդ կետերի:

Santiago Quesada
Քարտուղար

Josep Casadevall
Նախագահ